

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR LANCZI JENŐ

TÁRSSZERKESZTŐ: DR KADOSA MARCEL

Pásztor Mihály: Az osztalék.

Most már csak az érdekli a börzejátékosokat, hogy milyen nagy lesz az osztalék?! A Balkán-háborúnak a börzén csaknem annyi a sebesültje, mint a csataladzsai mezőkön. Minden csatanap után új inzolvenciák és csődök támadnak. Mindegy, hogy ki győz, a bolgár e, vagy a török?! Mindig a hitelezők veszítenek. A budapesti tőzsde árfolyamlistáján talál az ember olyan részvényt, amely 100-150 koronával ér ma kevesebbet, mint egy esztendővel ezelőtt ért. Idő kell hozzá, a míg a nagy árfolyamvesztéseket kiheveri a börze. Addig pedig a magasabb osztalékkal igyekeznek megvizasztalni a részvényeseket a vállalatok igazgatói. Az osztalék-politikának ez a fajtája pedig nem egészséges politika. Voltak idők, amikor a kurzus csakugyan arányban volt a részvények belső értékével még Magyarországon is; és voltak idők, amidőn a kurzus és a dividenda között csakugyan volt valamelyes causalis nexus. Hol vannak ezek a reális idők? Csak egy példát emiitünk, – noha a példák egész seregére hivatkozhatnánk. – A Budapesti Közúti Vaspályatársaság az idén is 32 korona osztalékot fizetett részvényeseinek, éppen úgy mint tavaly.

A 32 koronás osztalék híre – mikor kipattant – hihetetlen felháborodást keltett a börzén. A börze magasabb osztalékot várt. A börze azt hitte, hogy a Közúti az idén 34, esetleg 35 korona osztalékot fog fizetni, tekintettel arra, hogy a Közúti Vaspályatársaság tavaly két millió koronával vett be többet a forgalomból, mint 1911-ben. Arra azonban nem gondoltak, hogy a kiadások is megfelelő módon emelkedtek, és a 2-3 millió bevételi emelkedéssel szemben 1.7 millió koronával emelkedtek a kiadások; úgy hogy a tiszta nyereség az előző esztendő tiszta nyereségéhez képest mindössze csak 633.500 koronával emelkedett. Az emelkedés tehát csak annyi volt, hogy fedezte az igazgatóság tagjainak a tantieme-jeit és a tisztviselők jutalmazására szánt összeget.

Mindenesetre a vállalat vezetőinek szolid üzletpolitikájára enged következtetni, hogy ellene szegültek a börze terrorjának és a két millió koronát meghaladó bevételi többlet ellenére is csak 32 korona osztalékot fizettek. Ha a „Közúti” papírokban spekuláló börze nagyobb figyelemre méltatná a „Közúti” mérlegét, akkor rájönne, hogy a vállalat vezetősége nem azért nem fizet a tavalyinál magasabb osztalékot, mert nem akar, hanem azért, mert nem tud. A villamos vasúti üzem komplikált természete hozza magával, hogy a nyers bevétel jórésztét megeszik a kiadások. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a közúti adósságai a múlt esztendőben 30.67 millió koronával emelkedtek; a készpénzkészlet pedig 4.13 millió koronával csökkent. Ez Összesen 34-8 millió korona. Ezt az adósságot kamatoztatni kellett.

8.00	millió koronával emelkedett a részvénytőke
13.12	„ „ „ „ kötvénytőke
9.56	„ „ „ „ függő adósság
4.13	„ „ K-val csökkent a készpénzállomány; ez
összesen 34.80	„ korona

Ennek a 34.8 millió koronának az 5%-os kamata 1.74 millió korona. Ezzel szemben a tiszta nyereségtöbblet az 1911-iki eredménnyel szemben csak 633.500 korona; szóval az új beruházás 1.82%-a. Ebből az egy példából is látható, hogy a vasútüzem természete nem engedi meg, hogy az osztalék dolgában túlzott igényeket támasszunk.

De nagyon fognak csalódnai azok is, akik azt hiszik, hogy a jövő esztendőben a Közúti esetleg magasabb osztalékot fizethet, mint az idén. Ne felejtjük el, hogy a Közúti néhány nappal ezelőtt ötvenezer darab új részvény kibocsátását határozta el, ezek után a részvények után jövőre már osztalékot kell fizetni; de nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy a Közúti 1912 októberében 18 millió korona névértékű 4½%-os kamatozású kölcsönkötvényt helyezett el. Ezek után a kötvények után az idén szintén kamatot kell fizetni; sőt e kötvények kamatterhének egy része (¼ évi kamat) kellett volna, hogy a múlt évről szóló mérlegben szerepeljen. Lássuk már most, hogy az új terhek milyen mértékben fognak szerepelni a közúti mérlegében:

50 ezer darab új részvény osztaléka	
à 32 korona	= 1.6 millió K.
18 millió korona n. é. kötvény 5%-os kamata	= 0.9 millió K.

Ha tehát a Közúti Vaspályatársaság forgalomból eredő bevétele ebben az esztendőben szintén két millió koronával emelkedik, ebből az emelkedésből nem lenne helyes arra következtetni, hogy a Közúti a jövő esztendőben magasabb osztalékot fizethet, mert a 2 millió koronával fölerő bevétel szaporulattal szemben áll 2-5 millió korona új kiadás. Nem is szólunk arról, hogy ezt a forgalomból eredő két millió koronás nyersbevételi többletkez sem ingyen jut a vállalat, mert a forgalmi bevétellel arányosan, – vagy ha jobban tetszik: aránytalanul – emelkednek a kiadások is. Hogy mennyire emelkednek: arra jellemző, hogy tavaly például az 1911. évi eredményekkel szemben a kiadási tételek a következőképpen emelkedtek:

Üzemi kiadások	1,321.104 K.
A főváros részesedése	323.243 „
Adó, bélyegilleték stb.	119.855 „
Egészségügyi szolgálat	12.936 „
Kölcsönkamat	70.065 „
Tőketörlesztés	45.380 „

Amint ezekből a számokból látható, csupán 3

tétel: az üzemi kiadások, a főváros részesedése s az adó s bélyegilleték egymagában 1,765.000 koronát tett ki. Ebből a számból következtetéseket lehet vonni a jövőre. De ezek a következtetések nem alkalmasak arra, hogy a jövő esztendőre magasabb osztalékot olvassunk ki belőlük.

Arthur Höllischer: Chautauqua.

A kitűnő német írónak a magyar szám ízása Arthur Holitschernek „Amerika” című könyve, a közel-múlt legnagyobb sikerű könyveinek egyike. Mutatóba közöljük belőle az alábbi fejezetet, amely egy meglepően egyszerű intézményről szól anélkül, hogy erről az intézményről itt Európában eddigéle tudtunk volna valamit.

Némely dologról az első benyomások nagyon kedvezőtlenek ideát. De ha fáradtságot veszünk magunknak és nem hagyjuk megzavarni magunkat a felszín által, s ha van bennünk ehhez vájó érzék és jóakarát, hamarosan megtaláljuk a helyesét és nagyszerűt a visszataszító lepel alatt. Chautauquaba is egy csomó barátságatlan benyomáson keresztül jutottam csak el. Indiánus nevét a hely a tóról kapta, amely mellett fekszik. Ez a bájós tó, mely a Chiemsee keleti részére emlékeztet, pár kilométernyire fekszik Eriétől, Newyork állam északkeleti részén, néhány száz láb-bal magasabban, mint Erie.

A hajóval a hajóhídig jutunk és szeretnénk bejutni a helységbe, de az nem megy olyan egyszerűen! Egy embermagasságú korláttal ellátott vas-tourniquet zárja el az utat és csak akkor fordul, ha az obulust lefizettük. Ha nem akarunk fizetni, mehetünk a másik hajóval odébb. És nem is kicsi az obulus. Én fél dollárt fizetek a hátralévő mai napért és táskámmal bevonulok a faluna.

Pár lépésnyire a kikötőhídtől látok valamit, amire gúnyosan és jókedvűen mosolygok. Egy pár kis dombot emeltek oda és két pocsolyát ástak a tóparton. Az egyik dombon észreveszem egy kis városnak a primitív modelljét fehér cementből; egy oktató tábla is van fölötte: ez az élethű utánzata Palestinának. A pocsolya előttem a galilei-tó, a cementváros a halmon Betharba, a domb a gadareni-domb, a másik pocsolya: a Holt-tenger. Afölött egy nagyobb cementhalma, Jeruzsálem. Körülötte kisebbek: Betlehem, Gibeon, az olajhegyen tul pedig, a Ghautauqua-tó felé fekszik Hebron, mert a tó, amelyen most jöttem a hajóval, nem a Chautauqua-tó, hanem a Földközi-tenger. Minden pontosan utánozva; a Jordán folyó egy keskeny vizér a Galilei-tó és a Holt-tenger között, Garmel Dan, Berseba Sidon és Tyrus, minden. Az egész „gics”-et egy öreg úr alapította jóval Chautauqua intézménye előtt és segítette népszerűvé és híressé tenni az Egyesült Államokban Chautauquát.

Miután a Hotel Athenumban megmosakodtam és elköltöttem a vacsorámat, elbarangolok balra fel a hegyre. Tíz lépésnyire egyszerre gyökeret vernek a lábaim – igen mintha egy úttest kaptam volna a nyakam közé – megállok. Nem egy felhőkarcolót pillantottam meg, hanem valami olyan hatalmasat, ami teljesen készületlenül talált.

Chautauqua nyári iskola – úgy mondták – olyan üdülőhely, ahol nem gyógyvizet isznak, hanem előadásokat hallgatnak. Hivatott egyének tartanak előadásokat; irodalomról, történelemlről és a tudomány minden ágából; egyszerűen leül az, ember ahova kedve

tartja és meghallgatja őket. Az amit Európában „University Extension” hívunk, de valami speciális amerikai, valami ami Európában elképzelhetünk, egy Karlsbad Kastiliai forrással a „Sprudel” helyett. Mindenünnen az óriási kontinens legtávolabbi sarkaiból, a bámulatos demokratikus államszövetségből jönnek nyárra 8 hétre tanulni; azután elszélednek ismét minden irányban és visznek magukkal valamit, amit soha többé el nem veszítenek. Mondhatjuk: nem embereket tanítanak itt, hanem egy világrészt. Homogén kosztot kapnak itt az amerikaiak, mindnyájan ugyanazon forrásnál ülnek, meggyógyulnak, felüdülnek és minden olyan chautauquai nyár után évről-évre egy pár fokkal amerikaiabbnak érzik magukat. (Valami távoli módon hasonló dolgunk nekünk is van Európában – Bayreuth.)

Walt Wittmann kedvenc szavától az „en masse”-től ugyan mindig irtóztam, mint valami összemérhetlentől, de a szó sohase jutott el lényem legmélyebb belsejébe, ahol a kontaktus elérhető. Itt azonban egyszerre érzem a villamos ütést a nyakamban. Mert ami itt hirtelen elibém tárul egy láthatatlan fényforrás által megvilágított rengeteg embervölgy, egy emberkráter, egy aréna, amelynek teteje magas oszlopokon nyugszik, de amelynek térsége máskülönb minden oldalról szabad mélyen a hegybe ásva és ebben az amphitheátrumban világos nyári ruhákban ülnek az emberek ezrei és ezrei, sőt úgy látszik tízezrei egy hang nélkül, a legkisebb mozgás nélkül, némán, áhítatosan.

A pódiumon, amely félig az amfiteátrumba van beépítve, néhány férfi és nő ül sötét ruhában elül a rivaldánál. Mögöttük valami kulisszaféléről a csilagos lobogó lóg le, a kulissza mögött pedig az orgona van, olyan méretű orgona, amilyen a szörnyű térségnek megfelel. Jobbról és balról a pódiumon emelkedőleg kórusok, férfiak és nők, világosban, fehérben, csak az a néhány ember elül a pódiumon van feketében.

Az utolsó télen láttam Reinhardt Ödipuszát a Schuman cirkuszban és amint az elején a jajgató tömeg bedől az arénába, akkor éreztem valami olyant, mint most, amikor ezt a hallgató embertömeget megpillantottam. (Később hallottam, hogy mintegy 8000 ember volt jelen.)

A kis csoportból, amely a pódiumon elül volt, kilépett egy aggastyán és halk, öreges hangon beszélni kezdett a völgy 8000 emberéhez. Minden szó pontosan volt hallható, minden lélegzetvétele az öreg embernek. És ezt nemcsak azért írom ide, hogy jellemezsem, milyen jól van a helyiség akusztikája megcsinálva, hanem inkább, hogy azt jellemezsem, hogyan van ezeknek az embereknek a belső akusztikája megalkotva.

Az „Old First Night” volt, amihez véletlenül jöttem: Chautauqua alapításának harminchetedik évfordulójára rendezett ünnep. Az aggastyán, aki beszélt, egyike volt Chautauqua alapítóinak John C. Vincent püspök Indianából, egy másik emberről beszélt, aki Chautauquát vele alapította, és akit a föld takar már: Lewis Millerről.

Sokáig hallgattam a beszédeket. Sorra beszéltek emberek az Unió majdnem minden államából. Beszédje mindnek tele volt enthusiasmmussal az eszme, Chautauqua demokratikus eszméje iránt. Lokálpatriotizmmussal, amely egyszersmint az amerikai világrész patriotizmusa volt, Szeretettel azok iránt a férfiak és nők iránt, akik itt munkában voltak és kegyelettel azok iránt, akik egykor Ghautauquáért dolgoztak, de többé nem dolgozhatnak. Tapasztalatot szereztem itt

történelemről, tradícióról, hazaszeretetről, amely eleven volt, nem pedig mondvacsinált, itt éreztem csak, hogy a holtak élnek és itt vannak közöttünk, élők között ebben a pillanatban. Mert amit láttam; az valami abszolút szép volt, a legelőbb élet és ehhez mindég több kell, mint amire az élők egymagukban képesek. Azután megszólalt az orgona, egyszerre leesett a nagy zászló, a csillagos lobogó a kulisszáról a pódiumra és láthatóvá lett a kulissza: valami hat méter magas volt és a közepén egy toronynak az alakja volt a vászonzól kivágva.

Ebben az évben, 1911-ben a chautauquaiak alapítójuknak, Lewis Millernek egy emléktornyot építettek a tó partján, Vincent püspök ma délután szentelte föl a harangjátékot és most egy óra alatt kellett összeszedni önkéntes adakozásokból a torony és a harangjáték költségeit. Pénz kellett még a szegényeknek, tanítónőknek, akik egy nyáron át Chautauquában akarnak élni, annyi jó levegőt, jó táplálkozást és jó tanítást élvezni, amennyi csak beléjük fér anélkül, hogy egy fillért is adnának hozzá a magukéból, Amerika mama nagyobb dicsőségére.

Kis fiúk és felnőtt férfiak kosárákkal jártak körül az embervölgyben, felmásztak az aréna helyére és leszálltak vissza a mélységbe. A kosárákban, borítékok voltak és a borítékokba aki akart pénzt, bankjegyet, csekket dughatott bele.

Beszédeket tartottak. A kormányzó lépett elő és jelentette: egy kábelsürgöny érkezett, az első ezer dollárt a toronyra Thomas Alva Edison adja, aki ezidő szerint Franciaországban van.

Rögtön utána a kulissza kivágása mögött elkezd egy ifjú papírnemez-téglákat egymásra építeni. Tíz téglát, amelyek mindegyike száz dollárt képviselt. A tizediknél szünetet tartott. Nem sokáig, mert csakhamar még tíz jött hozzá, azután még tíz, még tizenöt. Minden új sorozatnál tapsolt a nyolcezer ember. Gyorsan nőtt a torony – hú másolata kicsinyben a campanile-nek, amelyet a hajóról láttam. Még tíz téglá, aztán öt, három, öt . . .

Beszédek. Ének. „The Old Kentucky Home”, ez a csudálatos öreg négerdal, a kar énekelte, az orgona búgta, nyolcezer ember halkan dúdolta. Azután beszédek. Szenátorok, bírák, egyetemi tanárok, gyárosok, farmerek a Nyugatról. Egyik a másik után kelt fel és beszélt, osztályukról, országukról, Amerikáról. Közben zene.

Azután hirtelen a friss, újjongó „Dixieland!”, a Dél himnusza, amelyet a déliek itt az arénában elragadtatással, füttyökkel, rövid rikongatásokkal, a kultúrvesztesség egy nemével üdvözöltek és valamennyien, az északiak is vele énekeltek szóról-szóra. Egy óránál kevesebb idő alatt a torony készen volt a csúcsáig. Egy óra alatt majdnem kilenc ezer dollár gyűlt össze, a torony építési költsége és emberek építési költsége. Azután „The Star Spangled Banner” és a völgy mozogni kezdett és szétszórt az egész helységben, amely az erdőben fekszik, ház-ház mellett olyan szűken, amilyen tág az az ország, ahonnan ezek az emberek jöttek. A következő napon már egészen benne voltam a dologban. És ma is bőgni tudnék miatta, hogy a muszáj elkergetett és nem maradhattam még egy hétig, még egy hónapig ezek között az emberek között Chautauquában, a nagy Amerikának ezek között az emberei között.

Egy fiatal diák a hotelemből, elmagyarázta nekem az intézményt. E. J. Flügel az ithakai Cornell-egyetem tanára, aki nyáron a német nyelvről és irodalomról olvas és Chautauqua kormányzója, George

E. Vincent elnök a minnesotai egyetemről körülvezettek és megmutattak mindent, elmagyarázták nekem Chautauquat.

Legjobban szeretném egyetlen nap programját ideírni, az 1911. augusztus 4-iki pénteki nap programját. 49 előadást olvastam össze, ki vannak nyomtatva a napirenden. Néhányat felsorolok. Előadás az európai modern szociális mozgalmakról. Az erdőről és madárról. Gyermekkertről. Shakespeare-ről. Nemkeresztény vallásokról az Unióban. Az amerikai bankok történetéről előadva Newyork egyik legnagyobb bankjának igazgatója által. Fagylaltok és krémek készítéséről. Az egyházzól és a munkáskérdésről. „Egyéniség és művészet”-ről S. K. Chesterton-tól. Björnson „Keztyűjé”-ről és a nőkérdésről. A nagyvárosokban való hittérítésről. Este pedig koncert az arénában kórusokkal és szólistákkal: „Szép Heléna” Max Bruch-tól és a „Keresztesek” Niels Gade-től.

Hallgattam előadásokat, kitűnőket, az arénában, a csodálatos „Hall of Philosophy”-ban, egy görög templomban az erdő közepén, a methodisták házaiban, a presbyterianusokéban, a nonconformistákéban. A Christian Science ki van tiltva Chautauquából! A gyermekkertben láttam a tanítónőket játszani a legelragadóbb kis amerikaiakkal és hallgattam előadásokat, amelyeket ezeknek a tanítónőknek a kollégiumban amerikai egyetemeinek legjobb erői tartanak számos szakmából. Láttam hogyan sajátítják el a szép műhelyekben a tanítónők a műipari kézművet. Voltam a labda-téren és néztem a partról úszó- és évezőmatcheket. Voltam a „Pianoville”-ben, Chautauqua legtávolibb zugában, ahol nagynevű virtuózok hegedű- és zongoratanója van, leendő zongora- és hegedűművészek tenyésztelepe. A csudálatos helyeket, házakat és házacskákat, amelyben tanítanak és tanulnak, élnek és dévajkodnak, mind megnéztem kit kívülről, kit belülről.

Flügel tanár és Vincent kormányzó, a püspök fia elmagyarázták nekem ennek az amerikai nemzeti nevelőtelep belső mechanizmusát. A műveit polgárnak és a középosztály tanáranak van szánva és alkotva. A tanítóság (amely Amerikában tanítónőség) egységes tudáslapot nyer itt, és aki annyira távol eső helyen lakik, hogy örökké csak nyomtatott betűre van utalva, az itt nyolc héten át egyetemi hallgató lehet, ha kedve van hozzá. A rácszat Chautauqua körül a^ért van, hogy a felületes látogató a szomszédos nyaralóhelyekről ne vegye el a helyet a tudnivalgyótól, és hogy aki tanulni akar itt, jó amerikai pénzzel megfizesse a tanítást önmagáért és a „scholar”-okért, a szegény tanítónőkért, akikből ezidő szerint mintegy ötven van itt.

Hetvenöt tanár és előadónó van, akik a nyolc hét alatt mint a rabszolgák dolgoznak itt. Ma tizenöt-ezer ember van Chautauquában. Az iskolai szakok kurzusán és minden térről való előadáson kívül évente egy speciális tanfolyam is van bizonyos meghatározott tárgyból. Az idén az amerikai kérdésekről, tavaly Anglia kultúrkérdéseiről, jövőre Németország és Franciaország kultúrkérdéseiről. Chatauqua minden évben könyvet is ad ki a speciális tanfolyamhoz, amelyet a nyári vendégek magukkal visznek és télen azután odahaza vannak Chautauquában. Ez évi kiadások „A huszadik század amerikaija” írta H. P. Robinson a londoni Times washingtoni levelezője. „Az amerikai kormányzat szelleme” írta Allen Smith a washingtoni egyetem tanára. „A regényköltés anyaga és módszere” írta Clayton Hamilton és „Húsz év a Hull-House-ban” írta Jane Adams a chicagói nagy női szociálreformer.

tudatos személyisége teljesen elenyészik, a gondolatok Brosúrákat és tájékoztatókat kaptam és olvastam, hogy férfiak és nők, mint James Garfield, Mac Kinley, Roosevelt, Taft, Drummond, John Fiske, Julia Ward Howe, Benjamin Ide Wheeler, Frances Peabody Susan Anthony, Lew Wallace (hogy csak néhány Európában ismert nevet említsek) chautauquanerek voltak és ma is azok, itt éltek, tanítottak és beszéltek. Hogy fokozatokat és képesítéseket lehet szerezni és hazavinni, azt talán nem kell nagyon komolyan venni. Egy kedves öreg ur Kentucky-ból, aki megszólított a hotelben, mesélte, hogy most hetvennyolc éves, 30 éve ide jár a feleségével és leányával Chautauquába és az egész családot „promoveálták” most 3 éve.

Chautauqua a jómódú polgároknak való hely, a „nívó nélküli ember”-nek nincs itt mit keresnie. Itt nem is fog nívóra szert tenni, mert erről itt nincs gondoskodás. Chautauqua nem holmi szociális kísérlet, ehhez tulsok szép és unatkozó asszony ül kézimunkájával a tanárok lábainál. De azt hiszem hét napi járóföldre idejönni azért, hogy néhány, héten át szabad intellektuális atmoszférában műveit és műveltséget szomjazó emberek között élhessen valaki, ez nem éppen rossz kezdete egy komoly szociális törekvésnek. A polgárság éppen úgy rá van szorulva a művelődésre, mint a proletár, ha nem még jobban, és ha jól odafigyel az ember: abban a Chautauquában valami olyant is tesznek talán a jövőért, ami nincs is benne Chautauqua Programjában.

Dr. Turnovszky Sándor: A tömeg.

Kinek van több esze: Voltairenek-e, vagy az egész világnak? „Természetesen az egész világnak!” mondja – az egész világ. És amit az egész világ mond, az feltétlenül helyes és igaz. Mert vox populi: vox dei. Mert több szem többet lát. Mert az egész világ csak nem bolond. Mert csak nem akarhat egy ember okosabb lenni, mint az egész világ. S így tovább.

Gustave Le Bon azonban egészen más véleményen van. ő azt mondja, hogy határozottan Voltaire-nek van több esze, mint az egész világnak, már amennyiben az egész világ alatt a tömeget értjük. Mert nem az ész, hanem az ostobaság halmozódik fel a tömegben. Mert a tömeg sohasem tud oly cselekedeteket véghezvinni, melyekhez különös intelligencia szükséges. Mert a tömeg értelmileg mindig alacsonyabb színvonalon áll, mint az egyes ember és eddig csak azért tartották bölcsnek és szavát isten szavának, mert nem tanulmányozták behatóan.

Hogy a tömeg teljesen önálló külön alakulat, a maga saját külön törvényei szerint keletkező és működő új lény, mely merőben különbözik minden őt alkotó egyes egyéntől és abszolúte nem pusztán addíciója vagy többsége az egyes egyéneknek, arról a legújabb korig a szociológiai kutatások koráig, halvány sejtelve sem volt senkinek. Ez az időleges új lény azonban nem alakul ki minden embersokaságban. Ezer meg ezer ember nyüzsgöghet egy helyen, járhat-kelhet, kisebb-nagyobb csoportokba összeverődve beszélgethet, tréfálhat vagy vitatkozhatik egymással anélkül, hogy kollektív-leieknek legcsekélyebb tünete is észlelhető volna. Pszichikai tömeg, tömeglélek, csak akkor fog keletkezni és akcióba lépni, ha a tömeget, bármilyen különben heterogén elemekből tevődik is össze, egy közös nagy érzelem hatja át és hozza izgalomba. Ilyenkor aztán egy sajátos folyamat megy véghez. Az egyes egyén

és érzelmek mind egy bizonyos irányba terelődnek és előáll a tömeglélek, melynek legelső megnyilatkozása az, hogy a tömeget alkotó egyének egészen másképpen éreznek, gondolkodnak és cselekednek, mint ahogy éreznének, gondolkodnának és cselekednének külön-külön, egyedül, magukra hagyatva. A legbékésebb, legcsendesebb emberek vérengző vadállatokká, brutális, a leghihetlenebb kegyetlenkedésektől sem visszariadó szörnyetegekké lesznek, – hazatérve, a tömeget hagyva, aztán megint csendes, békés, a légynek sem vető nyárspolgárok lesznek újra.

Vannak eszmék és érzelmek, melyek kizárólag csakis tömeggé egyesült egyéneknél lépnek fel. Ezt olyanformának kell képzelni, mint a vegyi folyamatot, hol az egyesülő anyagokból teljesen új anyag áll elő, mely minden tekintetben különbözik az őt alkotó anyagoktól, melynek tulajdonságai még nyomokban sincsenek meg azon elemekben, melyekből képződött.

Ezen sajátos folyamat megértéséhez tudni kell legelső sorban azt, hogy minden embernél, még a művelődés legmagasabb fokán állónál is, óriási szerepe van annak, ami öntudatlanul játszódik le a lélekben. A lélektan megállapította, hogy úgy a mindennapi, mint a magasabbrendű életben nagyon csekély az, ami tudatosan történik. Ez az öntudatlan lelkiműködés pedig évezredek átöröklés terméke. Minden ember lelkében megszámlálhatlan ősök lelkületének nyomai működnek. Ezek a nyomok egy fajon belül majdnem azonosak és a fajlelkét képezik, mely ugyanazon fajhoz tartozó embereknél annyira egyforma, hogy Le Bon szerint ebben a tekintetben nagyon csekély különbség van egy nagy matematikus és cipésze között.

Mikor aztán a tömegben egy sajátos folyamat következtében, mely leginkább a hipnotikus állapottal hasonlítható össze, a tudatos egyéniség teljesen elenyészik, előtérbe lép az öntudatlanul működő fajlélek, kialakul a kollektív lélek és abban a pillanatban az értelmiség és művelődés legkülönbözőbb fokain állók ugyanazon ösztönök, szenvedélyek és érzelmek behatása alatt fognak cselekedni, még pedig azonnal és teljesen logikátlanul, hasonlóan a hipnózisban lévő egyénhez.

A tömeglélek keletkezésének módja még nincs teljesen tisztázva, de megnyilatkozásának törvényei már meglehetősen ismeretesek. Azt is kiderítette a kutatás, hogy az ember miért viselkedik oly különösen, mint a tömeg tagja, miért különbözik annyira a tömegben lévő ember az egyedüllévőtől, a normális körülmények között élőtől.

Gustave Le Bon szerint ezen sajátos viselkedésnek három oka van. Az első ok az, hogy az egyén a tömegben már a nagy szám pusztán ténye következtében és a legyőzhetetlen hatalom érzésének befolyása alá jut, mely arra bátorítja, hogy oly ösztöneinek engedjen szabad folyást, melyeket egyedül való állapotban határozottan fékezne. Ez annál is inkább előáll, mert a tömegben szükségképpen fennálló névtelenség és felelőtlenség következtében a felelősség érzete, mely az embert mindig visszatartja, teljesen elenyészik.

A második ok a fertőzés, mely még nincs megmagyarázva és leginkább a hipnózissal hasonlítható össze. A tömegben minden érzelm, minden cselekedet fertőző, még pedig oly nagy mértékben, hogy az egyén sok esetben saját érdekét a közérdeknek feláldozza, mi az emberi természettel homlokegyenest ellenkezik, és az embernél csak mint tömeg-alkatrésznél lehetséges.

A harmadik ok, mely arra indíthatja az embert, hogy a tömegben éppen ellenkezője legyen annak, ami egyedül, a szuggerálhatóság. Ez oly nagy fokot érhet el, hogy a tömegben a fősvény bőkezűvé, a mívelt barbárrá, a jólelkű vérengző fenevaddá, az embergyűlölő emberbaráttá lesz. Ez a szuggerálhatóság teszi érthetővé a tömeg kegyetlenkedéseit és nagylelkű cselekedeteit. Éneikül nem érthetjük például azt, hogy a nemesség lemondott bizonyos előjogairól, mit egyenként, egyedül, otthon, saját jószántából és kezdeményezéséből bizony egy nemes ember sem tett volna meg. Csak ennek a nagy szuggerálhatóságnak a segítségével magyarázhatjuk meg végül azokat a tömeghalucinációkat, melyekre az emberiség történetében oly szám as példát találunk.

A tömegjelenségek beható vizsgálata tehát tanúságot tesz az emberi lény természetének kétféleségéről, melynek segítségével az emberiség történetének számtalan tényét egészen új világításban láthatjuk. Sok világtörténelmi eseményt fogunk a tömegbefolyásnak tulajdonítani, melyről az iskola ősidők óta azt tanítja, hogy egyes emberek kezdeményezték és vitték véghez. Bizony a világtörténelem ünneplott legenda szerű hősei a legtöbb esetben éppen úgy vak eszközei, akaratlan bábjai voltak a tömeglélek hatalmas szuggesztíóinak, mint a világtörténelem hírhedt gonosztevői és szörnyetegei, amazok dicsőítése és ünneplése tehát voltaképpen éppen olyan meg nem érdemelt, amilyen igazságtalan emezeknek elítélése, átkozása és megvetése.

A kollektív-lélek elemzésénél új tényezőket találunk, melyeknek az emberi mívelődés és haladás erőkomponensei között lényeges hatásokat kell tulajdonítanunk. Az ember ténykedéseinek megítélésénél a tömeglélek tanulmányozásának eredményei igazságsabbakká és méltányosabbakká lesznek, amennyiben tudva azt, hogy a tömegben az ember jelleme, gondolkozásmódja és egész viselkedése lényegesen megváltozik, egészen más mértéket fogunk alkalmazni az ember azon cselekedeteinek elbírálásánál, melyeket mint tömegalkatrész követett el. Miként a humanisztikus világ és életfelfogás érájának beköszöntése óta a büntető bíróságok a tények mérlegelésénél minden esetben az egyén beszámíthatóságát és lelki állapotát tekintetbe veszik, úgy mi is a beszámíthatóság csökkenését fogjuk megállapítani az egyes embernél, kit a tömeg milieu je oly tettekre csábított, melyek külföldben soha eszébe sem jutottak volna, vagy amelyeknek egyedül, saját kezdeményezéséből éppen ellenkezőjét tette volna.

Ezzel szemben a romboló, pusztító tömeget is lélektani megértéssel kell szemlélni, hogy megjelöljük őt megillető helyét az emberiség társadalmi rendszerében és igazságosan megítélhessük világtörténelmi szerepét és hivatását. Mert akár a fejlődéstani, akár a célszerűségi elvnek vagyunk hívei, oly hatalmas jelenlét, mint a tömeg az ő kollektív-lélek-tüncsoportjával pusztító véletlen vagy rendeltetés nélkül való alakulat még sem lehet. A legtöbb szociológus nézete szerint a tömegeknek többek közt nagy szerepük van túlóreg, végelgyengülésben szenvedő, kimúlásnak szánt civilizációk végleges elpusztításában. Ez a romboló, pusztító munka végleg elsöpri a korhadó régi civilizáció legutolsó nyomait és előkészíti a talajt az új civilizációnak.

A romboló tömegnek van egy fajtája, melyet kriminálisnak neveznek. Ez hatalmas szuggesztíók befolyása alatt végzi rettenetes kegyetlenkedéseit, melyek vérvörösre festik az emberiség történetének számos lapját. A majdnem teljesen öntudatlan automatává vált ember oly vadállatig tényeket visz véghez, me-

lyekre rendes állapotban, egyedül, Dem volna képes. Az azonban, mit a tömegfilozófia mint jellegzetes szokott felhozni a kriminális tömegre nézve, hogy az egyén önzetlenül cselekszik, vagy hogy azon tudattól van áthatva, hogy hasznos munkát végez, melyért neki még dicséret, sőt jutalom is kijár, nem alkalmazható minden esetre.

Belevilágítva a lélek legrejtettebb mélységeibe, a tömeglélek felfedezésével és jelenségeinek tanulmányozásával igen értékes fejezetet iktatott a szociológia a tudományokba. Bemutatja az embert, mint automatikus, akarat és megfontolás nélküli lényt, mint mindenre képes vak eszközt féktelen szuggesztíóknak és átöröklött rombolási és kegyetlenkedési vad ösztönöknek. Bemutatja a tömeget, mint teljesen önálló élet élő időleges kollektív lényt, melynek saját, külön lélektani törvényei vannak. Meggyőzően kimutatja, hogy az eddigi történelmi módszerekkel az emberiség történetének számos tényét helytelenül értelmezték és végül bebizonyítja, hogy a tömegek vad tombolásai és fékevesztett rombolásai tisztító zivatarok, melyek nyomán új civilizációk keletkeznek és új energiák lépnek működésbe.

A munka bírósága.

Tanulmányok az igazságügyi politika köréből cím alatt, a szerző nagyszerű könyvet írt a francia elsőfokú peres eljárásról. Ebből a könyvből, mely most hagyta el a sajtót, közöljük ezt az érdekes fejezetet, melynek befejező részét következő számunkban adjuk.

A békebíróság és a polgári törvényszék, Franciaország általános elsőfokú bíróságai, hivatalnok bíróságok; a munka szakbírósága: a «conseil des prudhommes» és a tőke szakbírósága: a «tribunal de commerce» tisztán önkormányzati és laikus bíróságok.

A munka bírósága lyoni eredetű intézmény, az újkor elején alakult ki. Midőn a francia forradalom a céheket eltörölte, megsemmisítette ezt az intézményt is; Napoleon a rendőrség főnökeire, illetőleg a polgármesterre ruházta a munkások és munkaadók közötti bíráskodást. A minden technikai tudást nélkülöző bírák ítélezése ellen sok volt a panasz, különösen Lyonban. s e város kitartó fáradozásainak meg is lett az eredménye. Napoleon 1806-ban visszaállította Lyonban a munkabíróságot, s megengedte, hogy kormányi jóváhagyással másutt is megalakuljanak.

Hosszabb fejlődés után, melyben a munkaadók és munkások társadalmi küzdelmeinek minden fázisa visszatükröződik, az 1907 március 27-iki törvény szervezi újra a «conseil des prudhommes»-ot; ezután csak egy, inkább társadalmi szempontból érdekes újítást találunk: az 1908 november 15-iki törvény megengedi, hogy a nők munkabírákká legyenek választathatók.

Szervezet.

A munka bírósága szakbíróság. Célja és hatásköre békéltetve vagy ítélve elsőfokon törvénykezni a kereskedelmi és ipari munkaszerződésből munkaadó és munkavállaló között felmerülő ügyekben; gyakorol műhelyfegyelmi hatáskört s a közigazgatási hatóságok felhívására szakügyekben véleményt nyilvánít. Értékhatár munkás és munkaadó közötti ügyben nincs; az alkalmazott (kereskedelmi) és munkaadója közötti ügyekben 1000 frank, ítélete ellen 300 frankig nincs felelősség.

A munkabíróságok létesítése a községek iniciatívájától függ, fentartási költségeit is a község fedezi. Az egész Franciaországban 168 a conseil-ek száma.

Említettük, hogy a munka bírósága laikus és önkormányzati. A bírákat a munkaadók, illetve alkalmazottak és munkások választják.

A cselekvő választói jog feltételei:

1. Politikai választójog; 2. betöltött 25 év; 3. egy évi tartózkodás a bíróság területén; 4. a bíróság alapítólevelében meghatározott foglalkozások egyikének gyakorlása három éven át; választói joggal bírnak a nők is.

A választhatóság feltételei:

1. Három évi lakás a bíróság területén; 2. betöltött 30 év, írni-olvasni tudás, s természetesen az aktív választói jog; választhatók a nők is.

A bíróság alapítólevele meghatározza, hogy a bíróság hatásköre mely szakmákra terjedjen ki; minden szakmára legalább négy bírót kell választani, a munkás- és alkalmazott bírák száma mindig egyenlő a munkaadó-bírák számával. A munkás- és alkalmazott bírákat a munkások és alkalmazottak, a munka adó-bírákat a munkaadók választják hat évenként.

A párisi munkabíróság szervezetét külön rendelet szabályozta 1908-ban. Itt a bíróságnak öt *főosztálya (section)* van: építő, fém és egyéb, vegyi, szövőfonó, ipari és kereskedelmi főosztály.

Minden főosztály hét-tíz alosztályra (*catégorie*) oszlik; s minden alosztályban van két-két bíró; úgy hogy a párisi munkabíróság tagjainak száma 176. Minden foglalkozási ág csak egy főosztálynak egy alosztályába tartozhatik, ez előzetesen meg van állapítva. Például az adás-vételi ügynök a kereskedelmi főosztály második alosztályába, a kertész az építő főosztály hetedik szakosztályába stb.

A bírák osztályonként (Parisban főosztályonként) egy évi időtartamra elnököt és alelnököt választanak; ha az elnök munkaadó, az alelnöknek munkásnak kell lenni és fordítva. Az elnök és alelnök ülésenkint felváltva elnökölnek.

Minden osztálynak van békéltető és Ítélező tanácsa; mondjuk kistanács és nagytanács. A kistanács áll egy munkás és egy munkaadó bíróból, elnöklés felváltva.

Az ítélotanács legalább négy tagból alakul, a tagok között ugyanannyi munkaadónak kell lenni, mint munkásnak, az elnököt beleértve.

A bíróság mellett egy vagy több titkár működik, ez a greffier (irodavezető) szerepét viszi.

Eljárás.

Az eljárás a lehető legegyszerűbb úgy a törvényben, mint az életben, a békebíró előtti eljárás mintájára.

A békéltetésre a titkári hivatal útján hívja meg felperes ellenfelét. A meghívó egyszerű portómentes levél; ha a fél akarja, a titkári hivatal csak kiköti, s maga adhatja fel. Díja: 15 centimes; ajánlva: 75 centimes.

Ha az ellenfél a békéltetésen nem jelent meg, az ügy azonnal az ítélotanácshoz megy át.

A felek mindkét tanács előtt személyesen jelennek meg, de képviseltethetik magukat egy hasonszakmájú munkaadóval, respektive munkással; avocat, vagy avoué ügyvéddel. Ügynöki képviselet kizárva.

A legnagyobb elismerés hangján kell megemlékeznünk a munkabíróság békéltető működéséről,

Oly emberek előtt, akiknek nevelésén a germán jogvidék permizériái rajta hagyták nyomukat, szinte megfoghatatlan az a könnyedség, melylyel ezek a laikus emberek sokszor igen jelentős vagyoni érdekelteket pár perc alatt összhangba hoztak.

E sorok írója a kereskedelmi osztályban számos békéltetést hallgatott végig. Az egy nap békéltetés alá kerülő ügyek számára következtethetünk: ez osztályban 6151 (4891 érdemleges) ügy került békéltetés alá 1910-ben; hetente kétszer (kedd, péntek) van békéltetés, tehát évente 102-szer, egy napra esik 60 ügy, ebből 48 érdemleges.

Tehát negyven-ötven ügyvel; nyolcvan-száz emberrel foglalkozik a délután kettőkor kezdődő, s gyakran este hétig tartó üléseken a kistanács, minden nagyobb apparátus nélkül. Nagyon el kell szakítani magunkat minden hazai emléktől, ha a békéltetőtanács működését elképzelni akarjuk.

Aránylag kis teremben (a békéltetés nem nyilvános) korlát mögött ül a két bíró, mellettük az osztály titkára; hátuk mögött a szabadnapos, vagy érdeklődő pruhommes-ok. A felek a szomszéd teremben padokon várakoznak, csengetyűszóra egyenként szólítja be őket a szolga. Néhány szóval elmondják a bajukat. Rendszerint munkabérekövetelésről van szó. Az elnök mond egy összeget – s valami sajtáságos tehetség ez, a két disszonáns hangot egy harmadikkal feloldani, s egyszerre accorddá változtatni a jogi kakophóniát – a felek sokszor minden gondolkodás nélkül belenyugszanak.

Az igaz, hogy itt nem számolgat a bíró, hogy ennyi napra mennyi jár, s annak megállapítására, hogy a szakmabelinek mi a bére, nem küld ki szakértőt, egy pillanat és kész a határozat, illetve az ajánlat, amely az intuitio erejével hat.

A szerző végighallgatva egy békéltetési tárgyalást, s konstatálva, hogy a békéltető a szokásosnál még nagyobb méltósággal, nyugalommal, tartózkodással, de a szokásosnál nem kisebb eredménnyel végzi feladatát, alig tudta csodálkozását elleplezni, midőn megtudta, hogy a békéltető F . . . lírai színész, esetleg az egész bíróság jövő (1912.) évi elnökjelöltje.

A munka és tőke közötti harcokról a priori alkotott következtetések egész halmaza dől meg egy tárgyalás megismerésénél. A munkaadó és munkás békéltető minden harmadik személy gyámkodása nélkül simán teljesítik hivatásukat, s a felek, kik között a társadalmi harc leggyakoribb oka : a munkabér tezüli leggyakrabban a perbeli harcot is, az esetek több mint fele részében minden harag nélkül, kibékülve távoznak el.

Hogy a békéltetés jelentőségét kellőleg mérlegelni tudjuk, tegyük mérlegre a bíróság *«tissus»*, szövőfonó ipar osztályának működésére vonatkozó összes adatokat, az ítélotanács előttiekkel együtt.

A kistanács elé 5313 ügy került. Ebből 1107-et visszavontak békéltetés előtt, 1096 alperes nem jelent meg; tehát a kistanácsok módjában volt békéltetni 3110 esetben, a béke létrejött a békéltetőtanács előtt 1685 esetben, a tárgyalás folyamán az ítélotanács előtt 744 esetben, összesen 2429 esetben.

Minden 100 eset közül, ahol a békéltetés megkíséreltetett, 78 esetben jött létre béke – oly eredmény ez, melyhez hasonlót kevés intézmény mutathat fel talán az egész világon.

Ha a békéltetés nem vezet eredményre, a bíróság titkára ajánlott levéllel (amennyiben szóbelileg nem

lehetséges) a két-három nap múlva tartandó tárgyalásra idézi a feleket; díj: 75 centimes.

Az ítélőtanács ülési nyilvánosak. Tanácssterme a legnagyobbak közül való, mert nagy tömeget kell, hogy befogadjon. Az eljárás képe ugyanaz, mint a béke-bíróság előtt. Az ügyek rendszerint az első tárgyalás-sal befejezést nyernek.

Meglepő az a nyugodtság és biztosság, amelylyel az esetleg közönséges munkából lett elnök a tárgyalást vezeti. A formásokat gyakorlatból tudja, az érdemi kérdések szakmabeli kérdések. A felek szakmába vágó dolgokban nem hazudhatnak, a tanácsban mindig van szakmabeli, és ekkor lehet néha észrevenni a tárgyalás külső rendjének megbomlását, a rosszhiszemű állításra nyomban kész a felelet, s gyakran nemcsak cáfoló, hanem korholó felelet is.

Egy esetben egy divatárusnál alkalmazott nő ok nélküli elbocsátás miatt felmondási időre bért követelt. Alperes, a cégtulajdonos izgatott hangon panaszolta, hogy felperest többször rajtakapta, amint egy konkurens cég vezetőjével beszélt, alaposan gyanúsítja, hogy az ő mintáit és terveit elárulta konkurensének; tanuk igazolták, s felperesnő zavarodott magaviselete valószínűvé tette, hogy alperes igazat beszélt, – szinte komikus volt az az egyhangú felháborodás, amely a bíróságot alperes védekezése után felperesnővel szemben elfogta; az elnök kérésére alperes egy csekélyebb összeget felperesnek felajánlott, az elnök megmagyarázza felperesnek, hogy ezt csak kegyelemből kapja, figyelmezteti, hogy többé elő ne forduljon ilyesmi, mert a munkakönyvvvel lesz baj . . . stb.

Más példa.

Egy munkás, aki szemmel láthatólag gyöngelméjű volt, panaszolja, hogy munkaadója hosszabb idő óta nem fizette ki a bérét, csak annak kis hányadát. Alperes állítja, hogy hetente pontosan fizetett.

Az elnök: mutassa fel fizetőkönyvecskéjét. Megtörténik. Az elnök nem rendelt szakértőt a könyv megvizsgálására, hanem gondosan megtekinti. Megjelöl egyes helyeket, kérdéseket intéz alpereshez, majd megmutatja a könyvet összes bírótársainak. Pár másodpercig halk hangon tanácskoznak; majd kihirdeti az ítéletet, amely egyhangú. Alperest marasztalja az egész időre szóló munkabérvételemben. *Indokolás:* Alperes nem vezette szabályszerűen fizetőkönyvecskéjét.

Az ügy 300 frankon aluli: az ítélet jogerős. Az elnök alpereshez: *van pénz önnél?* alperes: *van;* az elnök: *fizesse ki:* a huissierhez: *készítsen nyugtát;* alperes fizet, az ügy végérvényesen be van fejezve. . .

Egy esetben alperes cég segédjével képviselteti magát. Az elnök egyezségi ajánlatot tesz a tárgyalás folyamán. Alperes: *nem vagyok meghatalmazva arra, hogy elfogadjam, nem tudom mihez tartani magam.*

Az elnök: *a tárgyalást egy órára felfüggesztem: alperes telefonáljon cégének. Következő iimi.* Félóra elteltével alperes jelenti, hogy a cég az egyezséget elfogadja.

A formások teljes mellőzésével így pörögnek le a tárgyalások, 30-40 egy-egy ülésen.

Természetesen kerülnek hosszabb megfontolást igénylő perek is. Hiszen a bíróság hatásköre a munkaszerződésből származó összes (baleset nem 0 pereket felöleli, nemcsak építő napszámosok és varróleányok, hanem kabareténekesnők és cégvezetők is e bíróság-nál állanak törvényen.

Ilyenkor a bíróság a tárgyalást egy-két hétre elhalasztja, az ügyet egy tagjának kiadja tanulmányozás (*expertise, arbitrage*) végett. Ez meghívja a feleket, meghallgatja őket, iparkodik egyezséget létrehozni köztük, majd jelentést tesz az ítélőtanácsnak.

Dr. Mandel

SZEMLE

Drágulás az összes államokban.

A német birodalmi belügyminisztérium összeállította és nyilvánosságra hozta azokat az adatokat, amelyeket összegyűjtött a más országokban konstatalható drágaság tárgyában. Angliáról, Belgiumról, Hollandiáról, Svájcra, Magyarországról, Svédországról és Dániáról a főkonzulok küldték a tudósítást, Oroszországról egy mezőgazdasági szakember, Franciaországról pedig a nagykövetség egy attaséja.

A tudósítások ezekben az országokban úgyszólván minden fontosabb élelmicikk árának az emelkedéséről tesznek tanúságot. Behatóan ismerteti a kiadott jelentés azokat az okokat is, amelyek a beszerzett adatok szerint a drágaságot előidézik. E tekintetben meglepő egyértelműséggel mondják nem csupán a szakemberek, hanem a kamarák és a kormányok is, hogy a bérek emelkedése által előidézett termelési költségemelkedést nem szabad figyelmen kívül hagyni a drágaság megítélésénél. Másrészt ellenben, különösen Angliából és Franciaországból munkásmozgalmakról hallunk, amelyeknek okául az élelmiszerek drágulását adják. Itt tehát ok és okozat kölcsönösen összekeveredik egymással. Gyakran a világforgalom behatása mutatkozik főoknak. Így az angolországi húsárak emelkedését lényegesen befolyásolja az a körülmény, hogy Amerika nem mutatkozik többé annak a kimeríthetetlen húsexportáló állammak, amely hosszú időn keresztül volt, miután saját szükségletének növekedése és a produkció csökkenése a kivitel lehetőségét egyre inkább csökkentik.

Abban is egyetértnek a jelentések, hogy a fogyasztás növekedése és pedig nem csupán mennyiség, hanem minőség tekintetében is, szintén főoka az árak emelkedésének. A fogyasztásnak evvel az emelkedésével szemben áll sok államban a termelés apadása; mindenütt felhangzik a panasz az 1911. évi óriási szárazság ellen.

Orvosságul mint egyetlen szert ajánlják mindennün a belföldi hústermelés emelését. Emellett nagyon figyelemreméltó közlemények vannak a jelentésben a hús- és élelmiszerellátás szervezéséről és a népesség kioktatásáról az észszerű táplálkozás tekintetében.

A gyermekmunka Magyarországon. A jeni Fischer cég kiadásában Heller Farkasnak egy füzetet jelent meg „Die Kinderarbeit in Ungarn” címen. Ez a két és fél ívre terjedő dolgozat kiakarja egészíteni dr. Chyzernek hasonló című tanulmányát. Heller az adatait részint az 1900-as népszámlálásból, részint az 1906-os üzemszámlálásból meríti. Kitér az adatokból, hogy Magyarországon már több mint 10 évvel ezelőtt egy fél millió volt a 14 éven aluli munkások száma. Ezeknek 70 %-a az őstermelésben, a többi a különböző foglalkozási ágakban volt alkalmazva. Az iparban nagyon nagy a 17 éven aluli munkások száma; a gyáriparban a munkások 33.5 százaléka ilyenekből állt; a papírparban 17%-a, az üvegiparban 18%-a, a faiparban 17, a bőriparban 16%-a. Az ifjú munkások munkaideje a gyárüzemekben 9-14 óra között váltakozott, a kisiparban azonban sokkal hosszabb volt; némelyik mesternél a tanoncok alig alhatnak többet, mint 3-4 órát. A kisiparban pedig sokkal nagyobb az ifjú munkások száma, mint a gyári üzemi években, itt 40.000, ott közel 14.000 dolgozik! Ez azonban még koránt sem jelenti azt, hogy ezeken kívül nem létezik több ifjú munkás. Nagyon sok iskolás gyermeket is munkára fognak: kifutó, sőt rendes

munkára is alkalmaznak. A gyermek és ifjúmunkások kizsákmányolásának sok és nagy hátránya van: a gyermekek nem fejlődnek, nem tanulnak, elcsenevészednek. A füzetnek egész első fejezete a gyermekek és ifjúmunkások munkájának elterjedésével, e munkának a kizsákmányolásával foglalkozik. A második fejezet a törvényes intézkedéseket ismerteti, melyek a gyermekek kizsákmányolását korlátozzák. Az 1884-iki törvény szerint a 14 éven aluli tanoncok maximális munkaideje 10, a 14 éven felülieké 12 óra. A gyári üzemekben a munkaidő a 14 éven aluliak részére 8 óra, a 16 éven aluliaké 10 óra – az ozsonna és ebédidőt is beleértve. Azonban ez csak a teóriában van így. Minthogy a kisipar nincs alárendelve az iparfelügyeletnek, ennélfogva itt egyáltalán nem lehet ellenőrizni a törvény betartását, viszont a gyárak egyszerűen tanoncoknak jelentik be ifjú segédmunkásaikat és 12 órán át dolgoztatják őket. Az ipartörvény rendelkezéseit a kisiparban csakis a tanoncotkatasra vonatkozóan lehet ellenőrizni. E téren azonban megállapítható, hogy a hatóságoknak valóságos harcokat kell megvívni, hogy a mesterektől elvonják a tanoncokat a szükséges oktatáshoz. Az utolsó fejezet azokat a törekvéseket ismerteti, melyek a gyermekmunka korlátozására irányulnak; így Sztéryni ipartörvénytervezetének idevonatkozó szakaszait és a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének az ifjúmunkások védelméről szóló enguétjét. Heller füzete objektív képet nyújt a gyermekmunka elterjedéséről Magyarországon, a tényeket éppenséggel nem szépiíti. Szerző e kisebb tanulmányán is meglátszik, hogy egyike a legtisztább fejű tudósainknak, aki az apró tények mögött törvényszerűségeket és nagy összefüggéseket keres. Kár, hogy a tanulmány nyelvezete roppant nehézkes, a német-sége valósággal sérti az ember fülét. Ez a körülmény ép azoknak nehezíti meg a füzet tanulmányozását, akik számára tulajdonképpen íródott.

Az ipari munkásság hullámozása. A választójogi kampány egy egész könyvtárra menő irodalmat lermejt. Ennek az irodalomnak egy részét a pillanatnyi szükséglet váltotta ki, amiért is már eleve nem rendelkezhetik ama kellékekkel, melyek általános értéket kölcsönözhetnének neki. Minthogy azonban a választói reformmal kapcsolatosan oly problémák is merültek föl, melyek messze túlhaladják egy törvényjavaslat elintézésének a keretét, ennélfogva akadnak ezen irodalmi termékek között olyanok is, melyek a választói reformtól függetlenül általános értékkel és nagy tudományos becsessel bírnak. Ezek közé tartozik *Szabó Ervin* tanulmánya (a munkahely és a foglalkoztatás változtatásáról a magyar iparban melyet „Az ipari munkásság hullámozása” címen tett közzé. Tudvalevőleg a legkonzervatívabb magyar politikusok is – így Széli Kálmán, Andrassy stb. – számolni akartak azokkal a körülményekkel, melyek a modern ipar térhódítása nyomán nálunk keletkeztek; amennyiben jogokkal akarták felruházni ama rétegeket, melyek a képviselői rendszer meghonosítása óta egy egész külön társadalmi osztálylyá alakultak: az ipari munkásságot. E szükséglet elől Tisza sem zárkozhatott el, azonban az ipari munkásság jogát bizonyos erkölcsi tulajdonságokhoz akarta kötni, mint a milyen az egy munkaadónál való hasznosabb foglalkoztatás. Ezzel az eljárásával előnyben akarta részesíteni az „értékes”, nagyobb képzettségű munkaeöröket, melyekből a „megbízhatóbb elemek” kerülnek ki, amennyiben föl-tételezte róluk, hogy ezek a munkások azok, akik hosszabb ideig dolgoznak egy mesternél. Ez a fölfogás azonban a régi kézművességnél tapasztalt jelenségeken alapul: a kitanult legény huzamosabb ideig maradt

egy mesternél, mint egy közönséges napszámos és mennél tovább dolgozott a legény egy mesternél, annál kevésbé férhetek hozzá a destruktív irányzatok. Ámde a modern iparban egészen más a helyzet. Szabó a Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének Ekvönyveiből, továbbá a Verein für Socialpolitik engueteiből vett adatokból ugyanis kimutatja, hogy a modern munkás munkahely- és foglalkozás-állandósága és erkölcsisége^közt nincs semmi összefüggés. Amennyiben azonban mégis megállapítható ilyen, úgy ép megfordított a viszony, azaz inkább lehet azt állítani, hogy az állandó munkás ritkábban értékes munkaeör, mint azt, hogy a munkahelyét változtató munkás nem volna gyakran a legjobb munkaeör. A munkások képzettsége és mozgékony-sága közt a következő összefüggést lehet megállapítani: a legállhatosabb a betanított munkás, utána a tanulatlan munkás, a legmozgékonyabb a képzett munkás. A munkásoknak eme mozgékony-sága, az állandó fluktuáció a következő okokra vezethető vissza: a gyárban uralkodó munka- és bérvizonyokra, az állandóan visszatérő gazdasági válságokra és végül a munkáskezeket pótló új mechanikai berendezésekre. Világos, hogy mindezek a jelenségek oly okokból származnak, a melyekről épp a munkások nem tehetnek semmit se. Ez Szabó tanulmányának a lényege. Állításait füzetének minden oldalán számos adattal igazolja, melyek közül az egyik érdekesebb, mint a másik. Az egész füzetten végig, minden lapon kitűnik a szerző nagy képzettsége, széles látóköre az ipari problémák terén. Aki ezekkel tisztába akar jönni, az nem mellözheti Szabó tanulmányát.

A fiatalokórúakról új törvényjavaslatot szavazott meg a képviselőház. A javaslat szerint a fiatalokórúak összes bűnügyei a törvényszékek egyes bírójának hatáskörébe fognak tartozni. Szabályul állítja fel, hogy minden törvényszéknél alakítandó fiatalokórúak bírósága. Ellenben járásbíró-ságoknál rendszerint nem, csak kivételes esetekben. Csak 3 kivételt tesz a törvény: 1. a fiatalokórúak oly kihágási ügyeiben, melyek a közigazgatási hatóság-hoz tartoznak. Ezek jövőre is ide fognak tartozni. 2. Az életének 15. évét betöltött fiatalokórúak oly bűncselekményei, melyek nyomtatvány útján követettek el, az általános szabályok szerint hivatott rendes bíróságok-hoz utalvák. 3. Ha az életének 15. évét betöltött fiatalokórú oly bűncselekményvel van terhelve, melyre fegyház vagy halálbüntetés van kiszabva, az eljárásra a *fiatalokórúak törvényszéki tanácsa* illetékes. A 15 éven aluli kiskorú összes büntetési vagy vétségei tehát az egyes bíró elé tartoznak. A bíró alak-szerű tárgyalás nélkül és végzés alakjában vég-határozatot hozhat. Tőle függ, akar-e érdemleges tárgyalást tartani. Tőle függ, rendeljen-e védőt, vagy nem. A próbárabocsajtás az ő felügyelete-re van biz va. Jogositva van vád nélkül is nevelő-intézkedést tenni, miáltal gyámhatóság-i jogkört nyer. *Sürgős esetekben közbeléphet és nevelő-intézkedéseket tehet olyan kiskorú ellenében is, akit bűncselekmény gyanú fa nem terhel.* Beláthatatlan, mennyi vissza-élésre fognak ezek az intézkedések vezetni.

Az otthonmunka törvényi szabályozása címen Dr. Pap Dezső miniszteri osztálytanácsos tollából két és negyedíves füzet jelent meg. Ez a füzet sokkal többet nyújt, mint amennyit címe és csekély terjedelme sejtetni enged, amennyiben csaknem minden oldalról megvilágítja az otthonmunka problémáját, valamint azokat/a törvényes intézkedéseket és javaslatokat is, amelyek lehetővé tennék e munkából származó bajok orvoslását. A füzet rövid vázlat-a következő: Az otthonmunka, amelyet nem szabad összetéveszteni

a háziiparral, amennyiben a háziiparos, mint vállalkozó és mellékfoglalkozás gyanánt, míg az otthonmunkás, mint bér munkás és főfoglalkozás gyanánt üzi e mesterséget, minden országban el van terjedve. Ausztria némely iparágában a kisüzemek 95 százaléka otthonmunkásokat foglalkoztat. Nálunk a statisztika nem foglalkozik külön velük, magánbecslések szerint Budapesten csupán 5 iparágban, több mint 50.000 otthonmunkás dolgozott. Minek köszönheti az Otthonmunka ezen elterjedését? A háziiparnak, a kisiparnak és főleg a kapitalizmus elterjedésének. Aki mellékfoglalkozásként és saját számlájára dolgozott, otthon, az könnyen odajut, hogy főfoglalkozásként és más számlájára végezzen otthonmunkát; a kisiparos képtelen azt a tőkét előteremteni, mely szükséges ahhoz, hogy közvetlen a piac számára dolgozzék, mindamellett nem áll be rendes bér munkásnak, hanem továbbra otthon dolgozik más vállalkozónak, azaz otthonmunkássá válik. A kapitalizmusra technikai hátrányai dacára is nagy előnnyel jár az otthonmunka: az otthonmunkások, különösen az olcsó gyermek és női munkaerő kizsákmányolását nem gátolják a törvények, a szervezkedéstől, mely magasabb munkabérekkel jár, e szétosztottan élő és igénytelen munkásnép körében mit sem kell tartani, ezért a kapitalisták mesterségesen tenyésztek az otthonmunkát. A szerző sötét, de a valóságnak megfelelő színekkel ecseteli az otthonmunkások helyzetét és azokat a veszélyeket, amelyek ebből az egész társadalomra származnak, még a leggazdagabbakra is, akik az otthonmunka penészes odúban, ragályos betegek közt megfordult termékeit viselik vagy használják. Ámde mit lehetne tenni az otthonmunkások érdekében? Mindenek előtt szükséges lenne a betegsegélyezési törvényt olyképen kiépíteni, hogy az otthonmunkás a családjában előforduló betegség esetén akkora segínyt kapjon, hogy abból megélhessen és ne kelljen másoknak dolgozni, ami némiképp elejét venné a ragályos betegségeknek az otthonmunka által való terjesztésének. Ennél azonban még sokkal fontosabb lenne a bajok megelőzése megfelelő törvényes intézkedésekkel. Ilyenek lennének: a hatóság által látta-mozott munkabértarifák kifüggesztése ama helyiségekben, ahol a munkát átveszik és átadják. Ezzel elejét lehetne venni, hogy a vállalkozó minden egyes esetben tetszése szerint szabná meg a munkabérekét. Meg kellene szüntetni mindazokat az intézkedéseket, melyek az otthonmunkásokat gátolják a szervezkedésben és szövetkezésben. Ezek az intézkedések azonban csak keveset lendítenének az otthonmunkások helyzetén. A leghathatósabb eszköz: bérhivatalok felállítása, oly bizottságoknak az életbeléptetése lenne, melyek a minimális béreket megszabják. Ezen intézkedés ellen azt hozzák fel, hogy sértik az egyéni szabadságot, lehetlenné teszi a versenyt a külföldi államokkal., Ami az első érvet illeti, hát ezzel röviden végez a szerző. A mai kor uralkodó eszméi közt, úgymond – nem az áll első helyen, hogy legyen szabadság, hanem, hogy ne legyen rabszolgaság. Ha a szabadság rabszolgaságra vezet, azt korlátok közé kell szorítani. A második érv sem állia meg helyét. Ausztrália példája mutatja, hogy a „bérhivatalok nem teszik tönkre valamely iparág-verseny képességét. A technika vívmányainak alkalmazásából sokkal többet nyernék a vállalkozók, mint amennyit a munkabérek emelése által veszítenek.

Még egy érvet hoznak fel a bérhivatalok ellen: ezek ezért lennének fölöslegesek, mert az uzorát amúgy is tiltja a törvény; ha az otthonmunkás azt hiszi, hogy kiuzsorázzák, a bírósághoz fordulhat panaszával, Ez

sem segít az otthonmunkások helyzetén, mint azt a tények mutatják, de nem is segíthet, mert melyik bíró állapíthatja meg az uzorát, mikor az uzorsora a szabály és neve a kivétel? A vevőligáktól mitsem vár a szerző: csak a törvényhozás léphet itt sikeresen közbe, A magyar törvényhozástól első sorban egy jó statisztikai fölvetelt kíván, hogy a bajokat mindenek előtt fölismerni lehessen. Ez a rövid ismertetés némi fogalmat ad a füzet gazdag tartalmáról. Olvasását melegen ajánlhatjuk mindazoknak, akik e társadalmi problémával meg akarnak ismerkedni.

Törvény a magántisztviselők szolgálati viszonyainak szabályozásáról. A kereskedelmi minisztériumban már huzamosabb idő óta folynak az előmunkálatok, hogy a magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak szolgálati és jogviszonyainak szabályozásáról szóló törvénytervezetet kidolgozzák. Tudvalévő, hogy a kereskedelem munkásainak a szolgálati viszonyból származó ügyeit eddigelé az 1875: XXXVII. t.-c. és az 1884: XVII. t.-c, azaz a kereskedelmi és ipartörvények rendelkezései szerint bírálták el, ami sok visszasságra és helytelen bírói ítéletre adott alkalmat, mert az *idézett* törvények már régen elavultak és a hatalmasan kifejlődő és előretörő magántisztviselő-osztály jogosan követelhetett más, méltányosabb szociális elbánást és védelmet. A Magántisztviselők országos szövetsége már 1896-ban programjává avatta a jogviszonyok törvényes szabályozását és ettől az időponttól kezdve felterjesztésekben, kongresszusokon és egyéb módon szakadatlanul sürgette ennek az alapvető törvénynek kidolgozását. Ez a testület volt az, amely 1900-ban, az akkori kereskedelmi kormány felszólítására, pragmatikusan kidolgozta a jogviszonyokról szóló törvénytervezetet és ennek a tervezetnek nyomán már 1901-ben elkészült és nyilvánosságra került a Hege-düs Sándor, dr Nagy Ferenc által kidolgozott törvényjavaslat, amely azonban a bekövetkezett kormányváltás következtében lekerült a napirendről.

Midőn azonban az ipartörvény revíziója megindult, újabb mozgalom keletkezett, hosry ennek keretében ugyan, de külön törvény formájában a jogviszonyok kérdése is megoldásra találjon. A hosszas és nagyarányú előkészítő munkálatokat 1907-ben befejezték és nyilvánosságra került a Kossuth Ferenc-Szterényi-féle tervezet, amely új állomást jelentett a magántisztviselők és alkalmazottak társadalmi mozgalmainak útján. A koalíciós kormány bukása ismét elodázta a kérdés megoldását amíg Hieronymi Károly kereskedelmi miniszter magáévá nem tette az ügyet és Matlekovits Sándor v. b. t. t. elnöklete alatt külön bizottságot küldött ki azzal a megbízással, hogy ezt a rég vajúdo ügyet a törvényhozási tárgyalásra előkészítse.

A munkálatok eleinte lassan folytak, majd Beöthy László minisztersége alatt erősebb lendületet vettek és immár befejezést is nyertek. Értesülésünk szerint ugyanis a kodifikáló bizottság a törvénytervezetet, amely a munkaidő és a záróra szabályozására is kitér, elkészítette és rövidesen a nyilvánosság elé fogja terjeszteni, hogy aztán szaktanácskozás elé vigye a dolgot. Az új törvénytervezet foglalkozik a munkaidő és a záróórán kívül a felmondási idő, a rendszeres szabadságidő, a bizonyítvány, az egészség védelmére vonatkozó kérdésekkel valamint a kötelező társulás eszméivel és-amint halljuk, számos intézkedését liberális, konciliáns szellem és modern fölfogás lengi át.

A dán munkanélküliség elleni biztosítási új törvény. Múlt év végén a dán belügyminiszter törvényjavaslatot terjesztett a folketing elé, mely az eddigi (1907) törvény helyébe fog lépni, és mely az elismert munkanélkülipénztárakra vonatkozik. Ilyen pénztárnak tekintenek minden bér munkás egyesületet, amelyhez bizonyos szakmabeliek tartoznak (kereskedelmi alkalmazottak, iparimunkások, kézművesek, mezőgazdasági munkások stb.), és amelynek tagjai munkanélküliség elleni biztosítás céljából járulékot fizetnek. Minden ilyen pénztár igénynyel bír állami elismerésre és szubvencióra, ha legalább 50, – 18 évnél nem fiatalabb és 60 évnél nem idősebb – tagja van, és egy vagy több szakmára, vagy bizonyos községre szorítkozik. Csak azoknak a munkásoknak van segélyre igényük, akik alacsony bért kapnak (munkások, kisparasztok stb.) és pedig csak oly nős személyek, akiknek vagyona nem több 10.000 koronánál, és nőtlének, akiknek nincs többje (vagyon) 5000 koronánál; továbbá oly nős emberek, akiknek évi jövedelme 1100, de semmiesetre sem¹ több, mint 1800 korona és oly nőtlének, kiknek 800-1600 kor. Ha gyermekek is vannak, a batár magasabb. A segély nem lehet több az átlagos kereset %-ánál, de semmiesetre sem kevesebb, mint 50öre (100 öre – 1 kor. 32 fill.) és semmiesetre sem több, mint 2 (dán) korona (1 dán korona = 100 öre = 1 kor. 32 fill.). Ha egy segélyre jogosult tag 2 kor.-án aluli alkalmazást nyer, a különbséget a pénztár megtéríti neki. A segélyhez való igény csak 12 havi tagság és járulékfizetés után következik be. A munkanélküliségi segély a munkanélküliség első 6 napjára nem jár. 3 évi segély után elveszik a segélyezésre való igény, és csak 12 havi újabb járulékbefizetés után keletkezik újra.

Nem adható segély: sztrájkoló vagy kizárt munkásoknak, betegség vagy baleset folytán munkanélkülivé lett munkásoknak, olyan munkásoknak, akik helyüket ok nélkül elhagyták, vagy iszákosság vagy gonosz indulatuk miatt bocsájtattak el, kik fogházbüntetésre lettek elítélve, akik a nekik felajánlott munkát vonakodnak elfogadni, vagy akik szegénysegélyben már részesülnek. Az állam a segélyösszeg $\frac{1}{5}$ -át viseli, és ezenkívül felhatalmazza, hogy a községek külön is subvenciót adhatnak a munkanélküliség elleni pénztáraknak, mely a községben lakó pénztári tagok által fizetett járulékok egyhatodánál nem lehet több. A pénztárak a munkanélküliség felügyelők ellenőrzése alatt állanak.

Jelentés a női és gyermekmunkáról az Amerikai Egyesült Államokban. (Report on Condition of Woman and Child Wage earners in United States. Szerkesztették Gh. P. Neill, a szövetségi munkahivatal igazgatója. 19 kötet. Washington 1910-től 1912-ig). Igazi amerikai arányú anyaggyűjtemény. 1907 január 29-én a munkaügyi miniszter törvényileg felhatalmazást nyert, hogy a női és a gyermekbér munkásokra vonatkozó viszonyokat tegye tanulmány tárgyává. Az eredmény ez a tizenkilenc vastag kötet, amely mindenkire nézve óriási értékkel bír, aki az amerikai szociális viszonyok iránt érdeklődik. Hét kötet az egyes iparágakra vonatkozó adatokat dolgozza fel, és pedig: a pamut-, a selyem-, a férfiruha-, a fehérneműtisztító-, üveg-, fém és más iparágakra vonatkozókat, egyik kötet (5) a gyárimunkásokkal és a női kereskedelmi alkalmazottakkal foglalkozik, a 16. kötet textilmunkásnők háztartási számadásait közli, 2 kötet a munkásnők és gyermekekre vonatkozó törvényes rendelkezéseket gyűjtötték össze, a

8. és 15. kötetet a nők és gyermekek kriminalitására vonatkozó adatokat, a 7. kötet azon körülményeket ismerteti, amelyek között az iskolából kikerülő gyermekek munkát vállalnak, több kötet a betegségi és halandósági viszonyokat ismertetik, a 9. kötet a női munka történetéről szól az Unióban, és a 10. kötet a nőknek a szakszervezeti mozgalomban való részvételéről. *A mű legnagyobb részét nők írták.*

A katolikus imakönyvkötőmunkások Kevelaer-ban (Németország) sztrájkba léptek, mert a munkaadók nem akarták szervezetüket elismerni. A munkások a keresztényszocialista szervezethez tartoztak, akiket a munkaadók a bibliára való hivatkozással akartak a sztrájk sikertelenségéről meggyőzni, de a munkások nem hajoltak meg az argumentum előtt és – mint az eredmények mutatják – az ő érvek volt az erősebb.

Nemzetközi testkultusz-kongresszus volt március 18-ikán és a következő napokon Parisban. A megnyitáson, amelyen a köztársaság elnöke is megjelent, Gilbert tanár rámutatott arra a nagy szerepre, amelyet a fizikai nevelésnek az ifjúság nevelésében betöltenie kell és azokra a jótéteményekre, amely ettől a neveléstől várható. A kongresszus célja, mint azt egy másik szónok kifejtette: a különféle tornázási módszerek híveit közelebb hozni egymáshoz és megállapodásra jutni a követendő legjobb módszer tekintetében. A kongresszussal kiállítás is volt kapcsolatban és nyilvános tornamódszer bemutatások is voltak a velodromban.

Sztrájkbiztosítás Ausztriában. Az osztrák gyárosok érdekképviselője e hónap elsején Schutzverband des Bundes Oester reichischer Industrieller címmel egy új intézményt létesített tagjainak sztrájk esetére való biztosítására. A szervezet tagjai két csoportba oszthatnak. Az első csoportba tartoznak azok, akiknek évi hozzájárulási a kifizetett munkabérek arányában, a másodikba azok, akiknek járuléka az üzleti költségek arányában vagy külön megállapodás alapján számíthatnak ki. Az utóbbi csoportba való felvétel tekintetében a szervezet elnöksége dönt. Az első csoportba tartozó tagok az a) alcsoportban minden ezer korona kifizetett munkabér után egy koronát, illetve a b) alcsoportban három koronát fizetnek. Az első csoport a) alcsoportjába, valamint a II. csoportba tartozó tagokból a szervezet szükség esetén legfeljebb az évi járulék összegének megfelelő pótbefizetést követelhet be. Felvételi díjként a járulék fele fizetendő be a szervezet pénztárába. A tagság és a járulék befizetése alapján „bíróilag érvényesíthető igény” nem keletkezik. A tagnak csak arra van joga, hogy „kártérítés engedélyezését” kérheti, ha belépése óta száznyolcvan nap múlt el és a sztrájk üzemében legalább nyolc napig tart. A szervezet maga örökődik, hogy a tagok, könnyelműen ne idézzenek fel sztrájkot, E célból minden munkásmozgalmat, amely sztrájkra vezethet, a Bundnál be kell jelenteni s ha a sztrájkot a munkások szakszervezetével való tárgyalás előzte meg, a munkaadónak rendszerint csak akkor van igénye kártérítésre, ha a tárgyalásokba az illetékes munka adószervezet képviselője is bevontott. Ily módon kívánja a szervezet elérni azt, hogy sztrájkra csak akkor kerülhessen a sor, ha a munkások magatartása szerinte a megegyezést teljesen lehetlenné teszi.

Ha a sztrájk elkerülhetetlen, akkor a munkaadó a sztrájkot okainak és minden körülményének közlése mellett bejelenti a szervezetnek, amely azután gondoskodik a segély folyósításáról. A sztrájk első nyolc nap-

jára, amely határidő megállapításánál csak a munkanapok számítanak, rendszerint nem nyújt a szervezet kártérítést. Az első nyolc nap letelte után hetenként kell benyújtani a kártérítési számlákat, amelyeket a szervezet esetleg a munkádó könyveibe való betekintés mellett is ellenőriztethet és azután folyósítja a segélyt. A kártérítés nyújtását, valamint annak nagyságát illetőleg az elnökség dönt, amelynek határozata ellen a választmányhoz lehet felelkezni. A választmány, amely tizennégy napon belül köteles minden konkrét ügyet felülbírálni, végérvényesen dönt. A segély, amelyet a szervezet tagjainak nyújt, az illető munkaadó munkásainak keresete alapján állapítatik meg. Szem előtt tartva azt az elmélet által is mindenkor felállított elvet, hogy a kártérítés, amelyet a biztosított munkaadó kaphat, mindig csak részleges lehet, az I. csoport a) alcsoportjába tartozó tagoknál a segély maximuma naponként a balesetbiztosításra bejelentett munkások átlagos napi keresetének 25 százaléka, a nagyobb járu-
lékot fizető b) alcsoportba tartozó munkaadóknál 50 százaléka. Az átlagos kereset akként számíttatik ki, hogy a munkaadó által fizetett évi bérösszeg elosztatik a munkások és azután a munkanapok (300) számával. Ha egy cégnél ötszáznál több munkás áll sztrájkban, akkor a nyújtható segély maximuma megfelelően csökken a napi keresetnek egész 5, illetve 7 százalékaig.

Százmillió dollárt adott Carnegie az elmúlt évben az általa létesített Carnegie-intézet részére, amelynek célja tudvalévöleg a tudás terjesztése az Egyesült Államok népe között, a kutatások előmozdítása és a nemzetközi béke eszméjének a terjesztése. Eddigél már összesen 183 millió dollárt, közel egy milliárd koronát adományozott Carnegie ezekre a célokra és legtöbbet könyvtárak létesítésére: 250 millió koronát. Békeagitációra 50 milliót, a Pittsburgi Carnegie-intézetre 110 milliót, kollégiumokra 100 milliót, a washingtoni Carnegie intézetre 110 milliót, tanítási célokra 105 milliót, az acélmunkások nyugdíjalapjára 20 milliót stb. Milyen kicsinyesnek tűnik fel emellett a tény mellett az a jajveszékélés, amelyet Németországban visznek végbe amiért a kormány a birodalom összes vagyonos polgáraitól, akiknek a vagyona a 10.000 márkát meghaladja, körülbelül akkora összegű egyszersmindenkorra szóló hadiadót akar, mint amennyit Carnegie egymaga adott közcélokra.

A biztosítástudomány intézete fog ez év nyarán a lipcsei egyetemen megnyílni. Célja jogászoknak és matematikusoknak kiképzést nyújtani a biztosításügy terén. Be olyan egyének is, akik a biztosítás terén gyakorlatilag már működnek, kiképzést nyernek a biztosításügy elmélete területén, hogy alkalmuk legyen a biztosításügyet továbbfejleszteni. A biztosítástudomány orvosi ága is művelést nyer. Az előadásokon mindegyik facultas hallgatói résztvehetnek. Előadók a jogi, orvosi és filozófiai facultas tanáraiból lesznek összeállítva. (Recht u. Wirtschaft 1913 März.)

A berlini közúti vasút munkásházai. A „Grosse Berliner Strassenbahngesellschaft”, hogy alkalmazottainak olcsóbb lakást biztosítson, eddig több nagy bérkaszányát épített, amelyekben a társaság emberei alacsony lakbéréket fizettek. Most a társaság elhatározta, hogy új lakásügyi politikát fog követni és egyalakos

munkásházakat épített. Lichtenberg közúti pályaudvar közvetlen közelében igen előnyös feltételek mellett sikerült 35 holdnyi területet megszerezni és itt fogják fölépíteni a kis munkásházakat. Az egész terület szerződési ára 700.000 márka volt, melyet 20 év alatt kell törleszteni és az eddigi tulajdonos, lovag Röder, csak 3½ százalékos kamatokat kötött ki. Tekintettel a vevő bonítására, a vételárát telekkönyvileg biztosítarii az eladó nem fogja, úgy, hogy a társaság alkalmazottainak nyugdíjpénztára könnyen megadhatja az építési hiteleket.

Minden ház egyemeletes lesz és kis kert közepén fog állani. Egy-egy lakáshoz tartoznak: két szoba, konyha, fürdőszoba és mellékhelyiségek. A lakó évente 360 márkát fizet. A kolónia centrumában egy vendéglőt építenek, társalgókkal, szórakozási helyiségekkel stb. Az egész telepen mintegy 550-600 család fog lakhatni és körülbelül 2400 embernek lesz helye. (Magyar Ipar.)

A munkanélküliek segélyezésére Budapest székesfőváros közgyűlése 50.000 koronát szavazott meg, mely a lapunkban már ismertetett tervezet szerint fog szétosztásra kerülni. A f. hó 2-án megtartott közgyűlésen Wildner Ödön nagyszabású beszéde után *més* Gelléri Mór, Havas Rezső, Szemenyei Kornél szólaltak fel a javaslat mellett. Ellene csak egy dr. Nigrinyi György szólalt fel, aki egymaga is megkeres munka nélkül 50.000 koronát, de ugyanilyen összegnek néhány ezer ember között való szétosztását már társadalmi veszedelemnek nevezte.

Községi szociálpolitika.

Rovatvezető : Dr. Bolgár Elek.

Budapest igazgatása 1906-1912. évek között.

Ezen a címen érdekes ismertetést találunk a Guthi-féle most megjelent Fővárosi Almanachban, a székesfővárosi adminisztráció programjáról, tetteiről és terveiről Dr. Wildner Ödön tanácsnok tollából. A többi között a székesfőváros szociálpolitikai és Főzművelődési tevékenységéről is szó esik e fejtegetésekben. Ezek közül a leírás szerint „a közlelmezés lépett a lakásügygel együtt azon kérdések homlokterébe; amelyek javítása a főváros legszélesebb néprétegeinek igazán égető szükséglete . . . Kiegészítik ezt az egyéb szociálpolitikai intézmények (családi bérkertek, műhelyházak, útbaigazító és tanácsadó hivatalok), amelyekkel kezdetét vette egy az új tanácsai szociálpolitikai és közművelődési ügyosztály által felállított átfogó szociálpolitikai program megvalósítása . . . Mindezek a vázolt tettek és feladatok, amelyek a város terjedése és a lakosság természetes szaporodása, de még inkább a vagyontalan népnek nagy beözönlése következtében egyre fokozták az igényeket, hozzávéve a z állam által a fővárossal szemben támasztott (katonai, rendészeti stb.) követeléseket: állandó gonddal terheltek a fővárost az óriási anyagi eszközök előteremtése, tehát a háztartás tekintetében . . .

Az adózási képesség nagy mértékben lévén az állam által lefoglalva, új jövedelmi forrásul a közönség újabb megterhelése nélkül elsősorban, mint minden modern, nagy városban, így Budapesten is a *közhasznú üzemek kommunalizálása* kínálkozik,

E részt a főváros, anélkül, hogy kiadta volna az általános kommunalizálás jelszavát, konkrét módon hozzáfogott egyéb tekintetben is nagyfontosságú egyes vállalatok megváltásához s házikézelésbe vételéhez, vagy saját *kezelésben* való megindításához. Ilyen a gázgyár, a *köztisztasági* intézmények, a Tattersaal, a hirdetésügyi vállalat megváltása, a kenyérgyár, fuvartelep, három elektromos telep, vásárpénztár-részvénytársaság létesítése. Hátra vannak újabb lépések a közlekedési vállalatok valamely formában való kommunalizálására.

Ugyanezt a *célt* szolgálják *esvéh* céljaik mellett a városgazdaság fejlődő intézményei is: az új állatkert, az új fürdők, a konyhakertészet stb.. meg az ép oly fontos s az igazgatásban mindenütt szem előtt tartandó *takarékosság* s gazdaságosság intézményes példái a városi tüzelőszer raktár, a gázégők házi kezelése, az anyagszertár, házinyomda stb.”

Az új fővárosi nyugdíjszabályozása

A székesfőváros szociálpolitikai alkotásaihoz méltán sorakozik az a szabályrendelet, mely a székesfőváros közigazgatási alkalmazottainak és azok hozzátartozóinak nyugdíjszerű ellátásáról szól és legutóbb a közgyűlésen elfogadtatott. Ez a szabályrendelet lényegileg az 1909. évi nyugdíjszabályzat módosítása. A módosítások azonban nem csupán új szövegezést, vagy formális változásokat jelentenek, hanem igen mélyreható novumokat, melyek lehetővé teszik a hivatalnokkar kvalitatív emelését és anyagi biztosítását. Az első tekintetében figyelemreméltó az az intézkedés, amely kimondja, hogy a főiskolai képzettséghez kötött végleges állásra kinevezett vagy megválasztott tisztviselők szolgálati idejébe 10 éves szolgálat után, a megválasztása előtt közvetlenül folytatott önálló ügyvédi, orvosi, vagy mérnöki gyakorlatból 5 év beszámítandó. De rendkívüli esetekben a polgármester előterjesztésére a közgyűlés maximális 15 évet is beszámíthat. Az anyagi ellátás tekintetében pedig jelentős az a módosítás, mely szerint a nyugdíjigényt biztosító minimális szolgálati idő nem 10, hanem 5 év, a teljes nyugdíj pedig nem 40, hanem 35 szolgálati év után illeti meg a fővárosi alkalmazottak legnagyobb részét

Szociálpolitikailag igen jelentős továbbá az az intézkedés, amely úgy a nyugdíjnak, *mint* az özvegyi díjnak a minimumát eleve megállapítja, amely szerint „A nyugdíj a végleges álláson alkalmazott tisztviselők-nél és hivatalnokoknál 800 koronánál, az ideiglenes hivatalnokoknál és altisztteknél 600 koronánál, a szolgáknál pedig 500 koronánál kevesebb nem lehet.” Az özvegyi díjnál pedig, mely általában felét teszi annak az összegnek, amelyet az elhunyt férj nyugdíj cinién élvezett s illetőleg, amely összegre a férj nyugdíjszerű állandó ellátás esetén igényt tarthatott volna, táblázatosan összeállították azt az igen humánusan megállapított minimumot, amely a férj tényleges szolgálatában utoljára élvezett beszámítható javadalmazásának alapulvétele mellett özvegyi díjként engedélyezhető.

Az új szabályrendelet 1913. évi január hó 1-ével lép életbe.

A 10. nemzetközi lakás-kongresszus.

Folyó évi szeptember 8-án ül össze Scheveningenben, a hollandi kormány és a hágai városi tanács meghívására. A kongresszus a következő kérdéseket fogja tárgyalni: 1. A falusi lakásviszonyok javítása;

2. Rossz lakások reformja és kiküszöbölése; 3. Lakástulzsufoltság; 4. Városfejlesztés. A kongresszussal egyidejűleg kiállítás is fognak rendezni, amelyen bemutatják a legfontosabb németalföldi vívmányokat a lakásreform terén.

Városi munkás-bizottságok.

Berlinben az olyan városi üzemek részére, melyekben rendszeresen legalább 35 munkás dolgozik (női munkásokat beleértve), munkás-bizottságokat létesítettek, melyeknek célja, hogy a munkásoknak alkalmuk legyen magukválasztotta képviselőik útján javaslataikat, kívánságaikat és panaszait kifejezésre juttatni és ezekre nézve, valamint egyéb a munkások javát érintő kérdésekben a hatóságok kívánságára véleményes javaslatokat előterjeszteni. A javaslatoknak, kívánalmaknak és panaszoknak általános jellegűeknek kell lenni és nem szabad kizárólag egyesek ügyeire vonatkozniuk. A munkás-bizottságoknak oda kell hatniok, hogy a munkások körében a szolidaritás érzetét fokozzák, közöttük felmerülő nézeteltéréseket pedig megelőzzenek avagy megszüntessenek. A hatóság köteles véleményüket meghallgatni minden olyan esetben, amikor a szolgálati szerződésre és a munkarendre vonatkozó általános határozatok megváltoztatását tervezi. A munkás-bizottságba választhatók oly 25 éves német állampolgárok, kik legalább 2 év óta megszokták nélkül alkalmazottai valamely városi üzemnek és teljes birtokában vannak polgári jogaiknak. Választójoggal bírnak mindazok a legalább 21 éves önjogú, német állampolgársággal bíró munkások, akik valamely községi üzemben vannak alkalmazva. A bizottsági és póttagok választása közvetlen, titkos és 3 évre szól. A bizottsági üléseken a hatóság egy vagy két képviselője tanácsadási joggal résztvesz. A munkás-bizottságok tagjai és póttagjai szolgálatukból csak a tanács engedélyével bocsáthatók el. Oly munkás-bizottságok, melyek a rájuk bízott feladatok elvégzésére alkalmatlanok, a tanács által feloszthatók. Ez új szabályzat alapján a bizottsági választásokat f. évi márciusban eszközölték.

Szociáldemokrata városi politika.

A szociáldemokrata irányú városi politika kiépítésének és kimélyítésének céljait szolgálja a „Die Gemeinde” címen Bécsben f. évi április hó 1-ével meginduló községpolitikai havi folyóirat. A lap programja: a kommunális életnek a munkásosztály szempontjából való megismertetése és megvitatása a községekkel szemben fenálló követelményeknek a tudomány és tapasztalat érveivel történő megvalósítása s végeredményében a munkásosztály képviselőinek a várospolitikában való nagyobb arányú bevonása.

Ezen Programm szükségszerűségét az előttünk fekvő első számban a szerkesztőség így indokolja: „A községi közigazgatás ma a kispolgárság tulajdonköpeni hatalmi területe, Ezzé vált egy szerencsétlen választójognál fogva, mely a „megállapodott polgárt” gondosan óvja a „kisemberek” által okozott zavarokkal szemben. Csaknem zavartalanul érvényesülhet ennél fogva a nyárszolgátság szűkös szellemi élete, a maga korlátolt parvenüségével, háziúri brutalitásával és munkásgyűlöletével, melyek városban és faluban egyaránt ismertető jelei a községi politikának.” A lapot számos jeles munkatárs segítségével Ernst Lenz szerkeszti. Az érdekes, színes, temperamentumos újságnak

különösen szemlervata érdemel figyelmet, mely a községi élet minden aktuális kérdésére a saját elvi álláspontjához képest állást foglal, sokszor talán túláradó temperamentummal, de mindig az ügy szeretetétől és komolyságának érzetétől áthatva.

Iparoktatás az amerikai városokban.

A chicagói City Club tanulmány tárgyává tette több amerikai városnak az iparoktatás terén követett politikáját. Az erről szóló jelentés érdekes képet nyújt azokról a kísérletekről, amelyeket az amerikai ipari centrumok folytatnak ezen a téren, általános ipari politikájuk kiegészítéseképpen. A jelentésben tárgyalt városok közül különösen érdekesek Chicagónak, Bostonnak, Newtonnak, Cleveland, Cincinnati és Newyorknak viszonyai. E városok iparoktatási viszonyainak összehasonlítása azt eredményezi, hogy ily irányú intézmények tekintetében első helyen áll Boston, a második helyen Newyork.

Valamennyi városban megtaláljuk az ipariskolák rendes típusát, a községi nappali ipariskolát, Chicago specialitása az évszakhoz kötött továbbképző ipariskola, viszont a chicagói középiskola mellett szervezett ipari tanfolyamok nélkülözik az alapos ipari tanfolyamokat, amelyekkel Clevelandban, Cincinnati-ban és Bostonban találkozunk. Azonkívül nélküli Chicago az előkészítő ipariskolákat és az elemi iskolák felső osztályai mellett más városokban található ipari tanfolyamokat is.

A jelentésben foglalt városok egynémelyikében kísérletek történtek abban az irányban, hogy az ipariskolákat kapcsolatba hozzák a magasabb községi népoktatási intézetekkel. Így pl. Bostonban az ipari tanfolyamok az elemi fokon előkészítik a növendékeket a középiskola tetszés szerinti tanfolyamára. Newtonban pedig az előkészítő ipariskola elvégzése után a növendékek hallgatják a technikai középiskola bármely tanfolyamát.

Nagyon érdekes része a jelentésnek a szervezett munkásságnak az iparoktatással szemben elfoglalt álláspontjáról informáló fejezet. Kiderül ebből a fejezetből, hogy a szervezett munkásság a legnagyobb rokonszeggel viseltetik a helyesen organizált iparoktatás irányában. A helyes és saját céljaival nem ellenkező organizációt azonban a munkásságnak csak az a tény tudja garantálni, hogy az iparoktatást elfogulatlan közhatalóság irányítja. Annál hevesebben támadják a szakszervezetek azokat az ipariskolákat, melyeket magánosok a profit céljaira tartanak fenn, és amelyek elégtelen és felületes oktatást nyújtanak növendékeiknek, valamint azokat az ipari intézményeket, melyeket kizárólag munkaadók részéről és tisztán ezek érdekében szerveznek a munkásság ellenében.

Az Amerikai Munkásszövetség az ipari oktatás tekintetében kiadott jelentésében a következő, az egész amerikai szervezett munkásság felfogására jellegzetes szavakat mondja: „Ami mozgalmunk, midőn az ipari oktatást propagálja, határozottan tiltakozik annak a közoktatás szervezetéből való kiküszöbölése ellen, történjék ez a tanítás bármely fokán. Az oktatásnak, legyen az akár technikai, akár ipari, hozzá kell kapcsolódnia, ami modern iskolarendszerünkhöz és annak szerves kiegészítő részét kell képeznie. A mi mozgalmunk arra irányul, hogy jobb munkásokat csináljunk jövőndő polgárainkból és jobb polgárokat jövőndő munkásainkból.”

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: dr. Halász Frigyes,
Országos munkás betegsegélyző- és balesetbiztosító-pénztár
s. titkára.

A gazdasági munkások biztosítása.

Lapunk utolsó számában (84. oldal) közöltük azt a törvényjavaslatot, melyet a földművelésügyi miniszter terjesztett elő a gazdasági munkások biztosítása tárgyában. A képviselőház lapunk megjelenése napján a törvényjavaslatot már el is fogadta. A javaslatnak csak a 3. §-a módosult a pár perces tárgyalás folyamán s a 3. §. elfogadott végleges szövege következőleg hangzik:

„3. §. Amennyiben a mezőgazdaság és erdőtermelés, állattenyésztés, halászat, kert- és szőlőművelés, selyemészet és méhészet, úgyszintén az ezekkel összefüggő mellékiparágakban alkalmazottakra nézve kétségesse válnék, hogy az illetők gazdasági alkalmazottaknak tekintendők s ehhez képest baleset esetére való biztosításuk vagy betegség esetében való ellátásuk, illetőleg biztosításuk tekintetében a gazdasági alkalmazottakra irányadó törvények hatálya alá, avagy az 1907: XIX. t.-c. hatálya alá esnek-e, ezt a kérdést ezen alkalmazottakra vonatkozó körére nézve a m. kir. földművelésügyi miniszter a m. kir. kereskedelemügyi miniszterrel egyetértően kiadandó rendelettel szabályozza”.

Legközelebbi számunkban mindenre kiterjedő részletességgel kívánunk a rövid 4 §-os novella sokoldalú hatásával foglalkozni, egyelőre pedig precizirozni kívánjuk, hogy e novella az eddigi helyzettel szemben milyen változásokat jelent.

1. Lényegükben e változások a következők:
2. az összes szegődményes iparosok, kik eddig az 1907: XIX. t.-c. szerint voltak biztosítva, sem betegség, sem baleset esetére nem biztosítottak tovább az országos pénztárnál;
3. az iparszerű cséplésnél alkalmazottak, kik az 1912: VIII. t.-c. meghozatala óta is az 1907: XIX. t.-c. 1. §. 1. pontja alapján betegség esetére az országos pénztárnál voltak biztosítandók, az iparszerű cséplésnél alkalmazott vizsgázott gépészek kivételével megszűnnek az 1907: XIX. t.-c. által létesített országos pénztár tagjai lenni;
4. azok a vizsgázott gépészek is, kik nem iparszerű cséplésnél, hanem *munkaadójuk saját gazdaságában vannak alkalmazva*, s az 1907: XIX. t.-c. és az 1912: VIII. t.-c. alapján eddig csak baleset esetére voltak az országos pénztárnál biztosítandók, az elfogadott új törvény 2. §. utolsó bekezdése értelmében betegség esetére is az 1907: XIX. t.-c. alá fognak esni. A helyzet eddig az volt, hogy az *összes vizsgázott gépészek* az 1907: XIX. t.-c. szerint voltak *baleset* esetére biztosítandók, *betegség* esetére azonban csak az iparszerű cséplésnél alkalmazott gépészek estek az 1907: XIX. t.-c. alá, a *munkaadójuk saját gazdaságában alkalmazott vizsgázott gépészek* azonban nem. Most már az *összes vizsgázott gépészek* úgy betegség, mint baleset esetére az 1907: XIX. t.-c. szerint biztosítandók;

5. a fent közölt 3. §-ban felsorolt foglalkozásokban levő azon alkalmazottakat, kiket eddig az 1907: XIX. t.-c. 1. §-ának valamely pontja szerint betegség esetére, 3. §-ának valamely pontja szerint pedig baleset esetére az országos munkásb. és balesetbiztosító pénztárnál kellett biztosítani, a *jövőben a földművelésügyi miniszter a kereskedelmi miniszterrel együtt ezen biztosítás alól kivonhatja*. Az „erdőtermelés”-ben és a „mezőgazdasággal összefüggő mellékiparágakban” alkalmazott biztosítottak nagy számánál fogva ez a ren-

delkezés a legnagyobb bizonytalanságot teremti az 1907: XIX. t.-c. által létesített munkásbiztosítás szerveinél.

Tekintve, hogy lapunk jövő számában bőven foglalkozni fogunk az idevágó kérdésekkel, e helyütt csupán röviden kívánjuk felállítani a képviselőház által elfogadott törvény mérlegét, vizsgálva, hogy mit jelentenek a törvény rendelkezései a pénztár, a munkaadók és a munkások szempontjából.

A szegődményes iparosoknak és az iparszerű cséplésnél alkalmazott munkásoknak az országos pénztárból való kivonása, mintegy 45-50.000 munkásnak a tagok létszámából való elvonását eredményezi. E ár a pénztárak az orvosügyeket és tisztviselőügyeket és általában összes gazdasági ügyeiket a taglétszáma alapítva rendezték, s ezt joggal tehették is, mert a gazdasági fejlődés és a normális szociálpolitikai viszonyok mellett ez a taglétszám amint azt a nyugati államok példája mutatja, soha sem csökkent, hanem csakis növekedett, a taglétszámnak a 2. §-sal előidézett mérsékelte csökkenése még nem olyan, mely lényegesen érintené az országos pénztár és helyi szerveinek életét. A szóban forgó gazdasági cselédekre (szegődményes iparosok) és a cséplőmunkásokra nézve már sokkal fájdalmasabb a törvény hatása, mert a szegődményes iparosok a *balesetbiztosítástól egyáltalán elesnek* s egy az eddiginél silányabb betegségi ellátásban (munkaadói ellátás) részesülnek; a cséplőmunkások pedig, kiket már az 1912: VIII. t.-c. fosztott meg az 1907: XIX. t.-c. magasabb szolgáltatásokat nyújtó balesetbiztosításától, most – mint gazdasági *munkások*, kikre a gazda gyógyítási kötelezettsége nem terjed ki, mert ez csak a *cselédekre* nézve van megállapítva, – *egyáltalán elesnek a betegség esetére való biztosítástól*. A munkaadókra pedig mi a törvény 2. §-ának hatása? Ezek egyedül azok, akik az ügyön nyernek, és pedig azon a réven, amelyen az alkalmazottak veszítenek, *t. i. megtakarítják betegségélyezési illetve a baleseti járulékokat*. Ezért mondja a most elfogadott törvényjavaslat indokolása, hogy „a törvényhozásnak az volt az intenciója, hogy a kétféle foglalkozás (t. i. az ipari és gazdasági) igényeit egymástól függetlenül szabályozza, s a felállított szabályokat egymástól különválasztva bocsássa a természetes fejlődés útjára.” Ez a gazdasági érdekek beszédjére lefordítva annyit jelent, hogy szigorúan különbséget óhajt tenni a törvényhozás azon munkások között, kik után járó szociális terheket a mezőgazdák s azok között, akiket az iparosoknak kell viselniök s a gazdákat nem engedi alkalmazottaikért szociális terhekkel megterhelni, vagy legalább is a minimálisra óhajtja azokat a terheket szorítani. Az elfogadott új törvényben pedig az agrártörvényhozás természetesen lerakni igyekszik az agrártársadalom válláról az ipari társadalommal egyenlően viselt utolsó szociális terheket is; s csak-hogy ezen reá nézve bagatellhasznot elérje, nem átálja az itt érintett alkalmazottak existenciális érdekeit feláldozni.

A törvényjavaslat 3. §-a még sokkal súlyosabb károk lehetőségét hordozza méhében. Az erdőmunkások és a mezőgazdasági mellékiparágakban foglalkoztatott munkásoknak a pénztárból való esetleges kivonása a pénztárak szolgáltatási képességét rendítené meg, s ezen a réven rendkívül súlyosan megkárosítaná a pénztár keretében maradó munkaadókat és munkásokat egyaránt. De rendkívül súlyosan károsítaná meg a szóban forgó munkásoknak kivonása az országos pénztár keretében maradó ipari érdekeltséget azért, mert az erdőmunkások és a mezőgazdasági mellékiparágakban alkalmazott munkások soraiban tömegesen fordultak elő 1907. július 1-e óta balesetek, ezekért az országos pénztár kártalanítást állapított meg s ezen járulékosok

járuléka továbbra is az országos pénztár keretében maradó érdekeltség által volna fedezendő, ellenben azon munkaadók, akiknek üzemében a baleset történt, kivonatván a pénztárból, nem vennének már részt a terhek viselésében. A 3. §-ban említett alkalmazottakra pedig, kik tekintve, hogy a 2. §. értelmében a *cselédek* amúgy is ki vannak vonva az 1907: XIX. t.-c. alól, – mint *munkások*, akiket a gazda betegség esetére nem köteles gyógykezelésben részesíteni, – a miniszteri rendelet útján való kivonás a pénztárból egy, az egész világon példátlanul álló reakció tény volna, mert ily módon az erdőmunkások és a mezőgazdasági mellékiparágakban alkalmazottak, kik eddig betegség és baleset esetére biztosítva voltak, *betegség és baleset esetére egyáltalán nem volnának biztosítva, s minden támogatástól elesnének*, mert a gazdasági munkáspénztárnál kötelező betegségbiztosítás nincs, s mert kötelező balesetbiztosítás is csupán a gazdasági *cselédekre* és a *cséplőmunkásokra* van előírva.

Mindezekre tekintettel az országos pénztár igazgatósága elhatározta, hogy a kereskedelmi és földművelésügyi miniszterhez az összes szempontokat feltüntető memorandummal fordul, melyben felkéri őket, hogy a munkásbiztosítás, az alkalmazottak és az ipar érdekében a 3. §-ban adott meghatalmazással ne éljenek.

Az állami munkásbiztosítási hivatal az országos pénztár önkormányzati ülésén. A most lefolyt év folyamán az országos pénztárnál tartott vizsgálattal kapcsolatban *dr. Andor* Endre min. osztálytanácsos bíró az állami hivataltól nyert megbízatása szerint az országos pénztárnak majd minden önkormányzati ülésén résztvevett. A vizsgálat befejeztével *dr. Andor* Endre az országos pénztártól eltávozott, az állami munkásbiztosítási hivatal azonban a munkásbiztosítás két főszervének szorosabb kontaktusát fenn akarván tartani, elhatározta, hogy a T. 173. §-ában biztosított joggal továbbra is élni fog, s *dr. Buchberger* József miniszteri titkárt megbízta azzal, hogy további rendelkezésig az országos pénztár elnökségi és igazgatósági ülésén az állami munkásbiztosítási hivatal képviselőiben vegyen részt.

Változás az O. P. igazgatóságában. Schneff, József igazgatósági tag (Nagykanizsa) országos pénztár igazgatósági tagságáról lemondván, az O. P. elnöksége a megüresedett igazgatósági tagsági helyre a biztosított igazgatósági póttagok ipari csoportjából melybe Schneff József tartozott, az egyenlő szavazattal rendelkező póttagok közül *Klein* Salamont (könyvkötő, Budapest) sorsolta ki s hivta be rendes tagul.

Tengerhajózási vállalatok balesetbiztosítási kötelezettsége. A T. 1. §-ának utolsó bekezdése a tengeri hajózásnál alkalmazottak biztosításának rendezését külön törvény tartja fenn. Minthogy azonban a T. 3. §-a minden megkülönböztetés nélkül baleset esetére biztosítandóknak mondja ki a hajózási vállalatokat; s így a T. 1. §-ának vonatkozó rendelkezése csak a betegség esetére való biztosítást látszik érinteni, az országos pénztár a tengerhajózási vállalatok balesetbiztosítási kötelezettsége kérdésében elvi döntést óhajtván provokálni, a tengerhajózási vállalatokkal történt meg egyezés szerint egyelőre az Adria tengerhajózási vállalat üzemét sorozta be balesetbiztosításra. A vállalat ez ellen az állami munkásbiztosítási hivatalhoz felebezett s a hivatal biztosi tanácsának határozatát a hajózási vállalatokkal történt megállapodás szerint az országos pénztár és a hajózási vállalatok egyaránt irányadónak fogják tekinteni a további tengerhajózási vállalatok besorozásának kérdésében.

Az önkormányzati tervek újjáalakítása. A f. év tavaszán az egész országban megtörténik az országos pénztár helyi szerveinél az önkormányzati szervek újra való választása. Egyes pénztáraknál azonban, – így különösen egyes vállalati pénztáraknál – az önkormányzati szervek működésének 3 éves ciklusa nem esik össze az országos 3 éves ciklussal, s így egy néhány pénztár ez év tavaszán nem fog választani. Ennek konzekvenciájaként az országos pénztár közgyűlésébe sem fogja már az ősszel új küldötteit küldeni, hanem egyik jövőre, másik két év múlva stb. Tekintve az országos pénztár egységességét s azt, hogy kívánatos, hogy az országos pénztár közgyűlése is egységesen és nem részletekben választassék újra, de a helyi szervek választásaival járó országos pénztár adminisztratív teendők egyszerűsítése céljából is óhajtott volna, hogy az országos pénztár és az állami munkásbiztosítási hivatal, melyek e kérdéssel foglalkoznak is valamely módot találjanak a 3 éves választási ciklusnak országos egységessé tételére.

A nyomdászok abbáziai üdülőháza. A szociális intézmények száma ismét szaporodott egygyel. Körülbelül 7000 nyomdai munkás hetenkénti 6 filléres befizetéseiből gyűlt össze egy olyan tekintélyes Összeg, amelyből lehetségessé vált az üdülésre szoruló nyomdai munkások részére Abbáziában egy üdülőházat: a Gutenberg villát megteremteni. Ennek a gyógyhelynek a létesítése annál inkább dicséri a munkásság nagy-szerű áldozatkészségét, szolidaritását és alkotó erejét, minthogy minden állami és egyéb támogatás nélkül, pusztán a munkások véres verejtékkel szerzett filléreinek összeadásából keletkezett. Az üdülőház tizenöt 2-3-4 ágyas, összesen 46 beteg befogadására berendezett szobából, egy óriási terraszszal bíró nagy ebédlőből, társalgó- és olvasóteremből és árnyas, virágokkal és fákkal tarkított parkból áll. Ezenkívül egy, a legmodernebb követelményeknek megfelelő hidegvíz-gyógyintézet, tengeri, édesvízi és melegvízfürdővel; egy napfürdő és egy legújabb rendszerű, az összes vilamos gyógyeljárások alkalmazására való, dr. Krönlein-féle univerzális készülék egészíti ki a csodás szépségű Gutenberg-villát. Az üdülőház teljes berendezéssel együtt 320.000 koronába került. Az üdülőházba az illetékes kerületi pénztár és a nyomdászok segélyező-egyesületének utalványa alapján felvétetnek mindazok a nyomdászsegélyzőegyleti tagok, akik: vérszegénységben, gégebajokban, hörghurutban, tüdőtagulásban, szívbajban, gyomor- és bélbajban, ólommérgezésben és más nem szervi lélegbajokban, az orrüreg betegségeiben szenvednek, valamint tüdőgyulladás, hurutos tüdőgyulladás, mellhártyalob, szívburoklob és minden nem specifikus és nem fertőző betegség után fellábadt betegek.

Vizsgálat a budapesti ker. pénztárnál. Az országos pénztár elnöksége elhatározta a budapesti ker. pénztár ügy- és vagyonkezelésének megvizsgálását s a vizsgálat vezetésével dr. Tóth Kálmán titkárt bízta meg. A vizsgálat keresztülvitelére dr. Tóth Kálmán mellé felváltva a vizsgálat alá veendő ügykörök szerint más és más országos pénztári tisztviselők fognak kirendeltetni. Dr. Tóth Kálmán egyelőre Rechnitz Samu és Kemény Béla számellenőrökkel, Ney Rezső kezelőtiszttel a vizsgálatot a pénztárnál megkezdette.

Az országos pénztár 3 milliós folyószámlakölcsöne. Az országos pénztár utolsó közgyűlése megadta a felhatalmazást az igazgatóságnak, hogy főleg a helyi szervek szükségleteinek kielégítésére 3 millió korona folyószámlakölcsönt vehessen igénybe. Az állami mun-

kásbiztosítási hivatal ezen határozatot egyelőre csak részben hagyta jóvá, s csupán 1 millió korona igénybeviteléhez adta hozzájárulását. Mielőtt a további 2 millió felvétele tárgyában határozatot hozna az országos pénztár jelenlegi pénzügyi helyzetét kiküldöttei útján fogja megvizsgáltatni.

Párbajban szerzett sebesülés folytán keresetképtelenné vált személytől a táppénz a T. 52. §-a alapján meg nem tagadható, sem pedig a kórházi ápolás töle meg nem vonható. Ezt az elvet mondotta ki a m. kir. állami munkásbiztosító hivatal 1912. december hó 10-én kelt 1911. P. 138. sz. Ítéletében. Ítélete indokolásából közöljük a következőket:

A pénztár felebbeszésének megokolására való figyelemmel kiemeli a felsőbbíróság, hogy a T. 2. §-a, mely szerint táppénzre nem tarthat igényt az a tag, aki betegségét szándékosan okozta, nyilvánvalóan azt a tagot sújtja a jelzett hátránnyal, aki oly cselekménnyel idézte elő betegségét és ezzel keresetképtelenségét, mely cselekmény *betegség előidézésére irányuló szándékból eredt.* A törvényhozástól ugyanis föl nem tételvezhető annak a ténynek szem elöl tévesztése, hogy kivéve azokat a ritka eseteket, amikor az egyén szervezete vele született betegségben szenved, az egészségnek megzavarása többnyire olyan cselekmények és magatartások következménye, amelyeknek elkövetése a cselekvőnek nem ugyan az egészség megzavarására irányuló célzatra, de akaratára vezethető vissza, amelyeknek szándékos voltához tehát kétely nem fér, noha a szándék nem a betegség előidézésére irányult. A baleset is, valamint annak következményei is, többnyire olyan körülmények okozati kapcsolatának eredményei, amelyekben az utóbb baleseti sérültté vált egyének tudatos és szándékos ténykedése szerepel egyik ható ok gyanánt. *Kizártnak kell tekinteni továbbá azt a foltételezést is, hogy a törvényhozás minden ilyen esetben elütni kívánta a tagot a táppénztől, mert hiszen akkor a táppénz élvezetének joga csak abban a ritka kivételes esetben volna megállapítható, amikor a keresetképtelenséget előidéző betegséget elemi erő (vis major) vagy véletlen (casus) okozta.*

A vázoltakat a pörbeli esetre alkalmazva minde-nekelőtt az ötlik szembe, hogy mivel igénylővel szemben semmi bizonyíték sincsen arra, hogy a párviadalt azzal a célzattal vívta meg, hogy abban megsérüljön. megsérülését noha az szándékos eljárás közben történt nem szándékból eredőnek, célzatosnak kell minősíteni. Vagyis jelen esetben nem állapítható meg a T. 52. §-ában megjelölt az az eset, mely a tagnak táppénzjogosultságát kizárja.

De ezenfelül más okból is elfogadhatatlan a pénztár álláspontja,

A T. 52. §-a ugyanis a betegség szándékos okozásához csak a táppénz élvezetének kizárását fűzi s nem a kórházi ápolását. Igaz, hogy ez utóbbi a T. 58. §-ából kitűnőleg egyúttal a táppénznek is ellenértéke, de nem pusztán ezé, hanem helyettesíti egyúttal az orvosi segélyt és gyógyszereket is. Minthogy pedig az ez utóbbiakhoz való jogot, még a betegség szándékos előidézése sem befolyásolja, ennél fogva igénylő az ezek ellenértéke gyanánt a pótlólag beszerzett kórházi értesítés értelmében sürgős szükség alapján igénybe vett kórházi költség megtérítésének jogától el nem üthető.

Változás az országos pénztár ügybeosztásában.

1913 március 1-e óta az országos pénztár ügyosztálynak száma hatról ötre olvadt le. Sarkadi Ignác igazgató ugyanis az eddigi betegsegélyezési (III.) osztályt az elnöki (I.) osztállyal egyesítette és az egyesített osztály vezetésével Grossmann Miksa aligazgatót bízta

meg. Az eddigi betegsegélyezési ügyosztály hatáskörének egy része az új rend szerint az orvosi osztály hatáskörébe utaltatott és pedig 1. az orvosügyek, a gyógyszerügyek, a fürdő- és szanatóriumügyek közül a megkötött szerződések végrehajtásával kapcsolatos ügyeit, a szerződéseknek megkötése azonban az elnöki osztály hatáskörébe tartozik; 2. a központi segélyezési intézmények ügyeinek intézése, mihelyest ezen intézmények szervezése befejezést nyert; ezen intézmények szervezésének ügyei azonban az orvosi osztály véleményezése mellett az elnöki osztály hatáskörébe tartozik; 3. a központi fürdőbeutalás ügyei; 4. a pénztári tagoknak a pénztárakkal szemben az orvosok magatartásából kifolyólag emelt *segélyezési* panaszai (*az orvosok ellen emelt* panaszok személyi része már az 1. pont alapján tartozik ide). Ezzel kapcsolatban az orvosi osztályon belül egy közigazgatási osztály alakíttatik *Szegfi* László titkár vezetésével, ki ezen célból a volt betegsegélyezési osztály még 5 tagjával együtt az orvosi osztályba helyeztetik át. Az elnöki osztály a következő öt alosztályra oszlik: *A) Szorosan vett elnöki alosztály* (központi személyzeti ügyek stb.), alosztályvezető *Dömötör* Lajos s.-titkár. *B) Helyi szervek ügyeit ellenőrző osztály* (helyi szervek autonóm szerveinek ügyei, tisztviselőügyei, helyi szervek adminisztrációjának ellenőrzése, helyszíni vizsgálatok, repülő osztály stb.), alosztályvezető dr. *Tóth* Kálmán titkár. *C) Pénzügyi és gazdasági alosztály* (beszerzések, beruházások, székházügyek, segélyezési intézmények létesítése, hitelügyek stb.); alosztályvezető dr. *Kertész* Samu s.-titkár. *D) Segélyezési alosztály* (betegsegélyezési panaszok, orvos-, gyógyszer-, kórház-, fürdő- és szanatóriumszerződések); alosztályvezető dr. *Halász* Frigyes s.-titkár; *E) Jogi alosztály* peres ügyek, jogi vélemények adása stb.); alosztály vezető dr. *Halász* Aladár titkár. – Az új rend egyelőre csak részben van életbeléptetve, teljes egészében május 1-én fog életbelépni, midőn a felszabaduló új helyiségek igénybevételével lehetségessé fog válni a személyzetnek az új ügybeosztás által igényelt elhelyezkedése.

Felelős szerkesztő: Dr. LÁNCZI JENŐ.